

Ersta Sköndal Bräcke högskola

Institutionen för socialvetenskap

Mastersprogram i socialt arbete med inriktning mot verksamhetsanalys/-utveckling i
civilsamhället

**”Hej, hej, tjena, please” –
En kvalitativ intervjustudie om levd erfarenhet av tiggeri på
Stockholm gator.**

“Hey, hello, please” –

**A qualitative interview study about lived experience of
begging on the streets of Stockholm.**

Anna Carlsson

Examensarbete i socialt arbete med inriktning mot verksamhetsanalys och -
utveckling i civilsamhället, SM40, 30 hp, HT- 2018

Avancerad nivå

Handledare: Johan von Essen

Examinator: Magnus Jegermalm

Förord

Denna uppsats innehåller resultatet av en kvalitativ studie av en grupp människor som inte alltid är så lätt att få kontakt med. Socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tigger på Stockholms gator. Arbetet med denna uppsats har tagit flera år. Det har stundtals varit utmanade, men också väldigt givande. Jag vill säga tack till alla studiedeltagare som har delat med sig av sina livsberättelser och erfarenheter så att jag har kunnat skriva den här uppsatsen. Tack för er öppenhet och ert engagemang.

Jag vill även säga stort tack till de tolkar som hjälpt till med översättning under mina intervjuer. Jag hade inte kunnat skriva denna uppsats utan er. Tack till Filadelfiakyrkan Stockholm för det arbete som ni gör för de socialt utsatta EU-medborgarna. Tack för att jag fick vara en del av er verksamhet och för möjligheten att genomföra stora delar av min studie hos er. Tack till min handledare Johan von Essen för ditt stöd.

Slutligen skulle jag också vilja tacka min familj som stöttat mig i med och motgångar under min studietid. Tack till alla mina goda vänner och klasskamrater som lyssnat och peppat mig under den här processen. Utan era uppmuntrande ord hade inte denna studie blivit av.

Anna Carlsson

Stockholm, januari 2019

Abstract

The occurrence of poor EU citizens begging to improve their financial situation has become a common sight in Sweden. The freedom of movement of persons within the EU means that people from less privileged countries in the European Union have the possibility to temporarily leave their home countries to beg in the streets of Sweden in order to create a better life for themselves and their families. They live a challenging life and many of them they lack access to human rights such as running water, sanitation and health care as well in their home countries as in Sweden. Despite this, there is little knowledge about their own perceptions of their life situation and stay in Sweden. The aim of this study is to explore the experiences of EU citizens begging in Sweden, how they perceive the act of begging and how it affects their well-being. Data was gathered through 9 semi-structured interviews conducted on *Romani chib* using an interpreter. The interviews were recorded, transcribed and analyzed using qualitative content analysis. The theme shame and the feeling of not having any other choice but to beg for their livelihood is what emerges most clearly in the result. Furthermore, the participants feel physical and emotional stress due to begging, but they also feel joy and gratitude as begging and the money they receive gives them the opportunity to give their children a better life and future. To discuss the empirical result, Johan Asplund's theory of social responsiveness and asocial responselessness, as well as Marcel Mauss's theory of the gift exchange have been used.

Keywords: begging, human rights, socially vulnerable EU citizens, well-being, exchange of gifts, social interaction

Sammanfattning

Antalet fattiga EU-medborgare som tigger för att förbättra sin ekonomiska situation har ökat de senaste åren och är idag en del av den svenska gatubilden. Socialt utsatta EU-medborgare som i och med den fria rörligheten inom unionen tillfälligt lämnar sina hemländer i hopp om ett bättre liv. De lämnar en tuff tillvaro i hemlandet, för en lika tuff vardag på Sveriges gator och i såväl Rumänien som i Sverige saknar de tillgång till mänskliga rättigheter som tillgång till rinnande vatten, sanitet och tillgång till hälsovård. Trots detta är lite känt om hur de själva upplever tiggeriet och hur de ser på sin livssituation i det svenska samhället idag. Syftet med denna studie är att undersöka hur de socialt utsatta EU-medborgarna själva uppfattar tiggeriet och hur det påverkar deras välbefinnande. 9 personer som försörjer sig genom att bedriva tiggeri på Stockholms gator har deltagit i semistrukturerade intervjuer genomförda på *romani chib* med hjälp av tolk. Data analyserades genom en kvalitativ innehållsanalys och skam och känslan av att inte ha något annat val än att tigga för sin försörjning är det som framkommer tydligast i resultatet. Förutom de fysiska och känslomässiga påfrestningar som tiggeriet innebär framkommer det även att studiedeltagarna känner mycket tacksamhet och glädje över den hjälp de får och över möjligheten att ge sina barn en bättre framtid. För att diskutera det empiriska resultatet har bland annat Johan Asplunds teori om social responsivitet och asocial resposlöshet, samt Marcel Mauss teori om gåvoutbytet använts.

Nyckelord: tiggeri, mänskliga rättigheter, socialt utsatta EU-medborgare, välmående, gåvoutbyte, social interaktion

Innehållsförteckning

1. Introduktion	1
.....	1
1.1 Mötet med Maria	1
1.2 Så här ser det ut	2
1.4 Syfte och frågeställningar.....	4
1.3 Varför är det viktigt.....	5
1.4 Avgränsning.....	6
2. Bakgrund	7
2.1 Människorna vi möter	7
2.1.1 George.....	7
2.1.2 Valentina	7
2.1.3 Florica.....	8
2.2 Därför kommer de hit.....	8
2.3 Rätten att stanna	10
2.4 Organiserade eller inte?	11
3. Tidigare forskning	13
3.1 Utsatthetens utbredning och följder.....	13
3.2 Framställningen av tiggeriet	15
3.3 Socialt utsatta EU-medborgare i Norden	16
3.4 Medborgarens och majoritetssamhällets förhållande till "tiggaren"	17
3.5 Den "nya" migrationen.....	19
4. Teoretiska utgångspunkter	21
4.1 Interaktionen mellan människor	21
4.1.1 Den asociala pratsamheten.....	23
4.2 Gåvor och reciprocitet.....	23
4.3 Tiggeri som en informell försörjningsstrategi.....	25
5. Metod och tillvägagångssätt.....	27
5.1 Definiera studiegruppen	27
5.2 Design	28
5.3 Urval och genomförande	29
5.4 Att intervjua med tolk	33
5.5 Tolkning och bearbetning av intervjuerna.....	34
5.6 Etiska ställningstaganden.....	35
5.7 Förförståelse	37
5.8 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.....	38
6. Resultat	40
6.1 Studiedeltagarna	40
6.2 Skam och känslan av att inte ha något val	41
6.3 Skälvanande vänskap.....	42
6.3.1 Relationer.....	43
6.3.2 Ett mångtydigt möte	44
6.3.3 Det hjälpande folket	46
6.4 Ur hand i mun	47
6.4.1 Känslomässiga effekter av tiggeriet	47
6.4.2 Faktiska effekter av tiggeriet	49
6.5 Upp till kamp.....	51
6.5.1 Ett skamfullt jobb	51

6.5.2 Jakten på ett bättre liv.....	53
6.5.3 Familjen i centrum.....	55
7. Diskussion	56
7.1 Sammanfattning av resultat.....	56
7.2 Resultatdiskussion.....	57
7.2.1 Förhållandet till ”publiken”	57
7.2.2 Vad som faktiskt händer.....	60
7.2.3 Gatan som arbetsplats	63
8.Slutsats	65
8. Förslag på vidare forskning	68
Referenser	69
Bilaga.....	75

1. Introduktion

Bild 1. Maria och hennes familj i Rumänien. Foto: Anna Carlsson

1.1 Mötet med Maria

Första gången jag såg henne var hösten 2015. Tidig morgon på väg till jobb och skola möter jag henne, kvinnan som sitter utanför ICA och ber om pengar från förbipasserande. Hon håller i ett foto och en lapp där det står att hon är frånskild och har fyra barn att försörja. Det står att ett av hennes barn har leukemi. När jag kommer tillbaka på kvällen är hon fortfarande kvar. I regn som solsken ser jag henne sitta där, från tidig morgon till sen kväll för möjligheten att tjäna lite pengar och försörja sig. Efter att ha släppt pengar i hennes kopp, dag efter dag i flera månader, börjar jag prata med henne och det framkommer att hon kommer från en liten by i Rumänien, nära gränsen till Bulgarien. Hon har varit i Sverige sedan hösten 2014 och hon heter Maria.

Med jämna mellanrum åker Maria hem för att träffa och ta hand om sina barn. Hon blir borta några veckor och någon annan tar tillfälligt över hennes hörn, men hon kommer alltid tillbaka. Hösten 2018 sitter Maria fortfarande kvar i samma hörn utanför ICA och hon har samma lapp i handen som första dagen jag såg henne. Jag kan se Maria från mitt köksfönster och ofta stannar förbipasserande vid hennes plats, de hälsar eller byter några ord med henne. Likväl som det är många som stannar och pratar med Maria,

är det många som bara går förbi. Vissa tittar bort, andra verkar stirra på henne utan att se. Maria vaktar hundar när deras ägare är inne på ICA och på morgonen vinkar i stort alla som möter henne när hon är på väg upp för rulltrappan i tunnelbanan. Att det är fler än jag som skapat någon form av relation till Maria är uppenbart. Vad denna relation innebär är dock inte lika tydligt och hur Maria och andra människor i hennes situation ser på tiggeriet och sin position i det svenska samhället idag är oklart.

1.2 Så här ser det ut

I FoU-rapporten ”Tiggeri – ett nygammalt fenomen” skriver Ulla Beijer (1999) att tiggeriet i takt med folkhemmets utbyggnad och Sveriges välfärdspolitik successivt försvunnit. Idag är det en sanning med modifikation då Europas fattigdom syns allt tydligare i varje gatuhörn. Under de senaste åren har man kunnat se en ökning av antalet socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri på Sveriges gator (Adriaenssens & Hendrickx, 2011; Brentlin & Israelson, 2014; Djuve et al., 2015; Wallengren & Mellgren, 2017; Barker, 2017, m.fl.). Det som utmärker denna grupp (tillskillnad från Beijers studiegrupp, som främst bestod av missbrukare, vilka flera av dem led av psykisk ohälsa) är extrem fattigdom och bristen på materiella resurser och valmöjligheter. Det uppskattas att det finns omkring 4000 – 5000 socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri i Sverige idag, varav majoriteten tillhör den romska minoriteten från Rumänien och Bulgarien (SOU 2016:6; Wallengren och Mellgren, 2017). Det finns ingen enighet om hur denna grupp av människor ska definieras och begrepp som ”EU-migrant”, ”tiggare” eller ”romsk tiggare” är vanligt förekommande i media och folkmun (a.a.). I offentliga dokument används definitionen ”Socialt utsatta EU-medborgare” vilket också är den benämningen som kommer användas i denna studie (se exempelvis Kommissionen mot antiziganism, 2016; SOU 2016:6). Tiggeri kommer att förstås som en ”informell ekonomisk aktivitet i det offentliga rummet, bestående av en mottagare som ber om pengar eller en gåva utan att erbjuda något i gengäld” (Zelano, 2016, s.2). Ytterligare ett begrepp som är aktuellt i denna studie är välbefinnande, som ofta kopplas samman med hälsa. Ett exempel på detta är vårdvetenskapsforskaren Katie Erikssons definition på hälsa. Hon beskriver hälsa som en korsning mellan sundhet, friskhet och välbefinnande (Eriksson, 1993). Hon pratar vidare om välbefinnande som ett fenomenologiskt begrepp som bör hållas i relation till individens upplevelser. En annan teoretiker som också kopplar samman hälsa och

välbefinnande är Orem (2001) som framhåller att hälsa och välbefinnande är två olika, men liknande mänskliga tillstånd. Enligt Orem (2001) fokuserar hälsa mer på den kroppsliga och mentala funktionsförmågan, medan välbefinnande handlar om människors personliga upplevelse av sin livssituation och kännetecknas bland annat av upplevelser som tillfredsställelse, harmoni och glädje. Vidare menar Orem (2001) att människor kan uppleva välbefinnande under förhållanden av motgångar, vilket gör hennes definition av välbefinnande intressant för denna studie.

Socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri är ett socialt problem som i allt större utsträckning kommit att förknippas med frågor som rör migrationspolitiken. Sverige upplever idag en ny typ av migrationsvåg som innebär att människor riskerar att utsättas för olika typer av marginalisering som hemlöshet, arbetskraftsexploatering eller människohandel (Wallengren & Mellgren, 2017; Länsstyrelsen, 2014). Bakgrunden till detta fenomen är utvidgningen av EU österut och EU:s rörlighetsdirektiv som fastställer fri rörlighet av varor, tjänster, kapital och människor (Anefur, 2015). Den fria rörligheten innebär att alla EU-medborgare har rätt att förflytta sig och vistas i andra EU-länder för att semestra, utbilda sig eller söka försörjning (Europeiska kommissionen, 2018; Anefur, 2015; Haglund & Swärd, 2015). De socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri har alltså rätt att söka arbete i Sverige, men då de saknar uppehållstillstånd har de begränsad tillgång till det sociala välfärdssystemet (Socialstyrelsen, 2013). Majoriteten uppger att man skulle föredra att arbeta (Djuve et al., 2015; Engebrigsten, Fraenkel, & Pop, 2014; Gaga, 2015), men korrelerande faktorer, som bristande språkkunskaper och avsaknaden av grundläggande ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, innebär att man står långt ifrån den svenska arbetsmarknaden (Socialstyrelsen, 2013). Arbetslösheten kan leda till hemlöshet, vilket är speciellt svårt under vinterhalvåret då de socialt utsatta EU-medborgare inte ryms inom den tak-över-huvud-garanti som gäller för svenska hemlösa (a.a.). Arbetslöshet och hemlöshet är vidare två sociala faktorer som enligt Carlsson och Ekblad (2014) är kända att ha en negativ påverkan på fysisk och psykisk hälsa.

De socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri lever ett hårt liv, både i Sverige och sina hemländer (Djuve et al., 2015; Gaga, 2015). På grund av strukturell diskriminering på hemmaplan saknar de ofta tillgång till grundläggande mänskliga rättigheter så som rätten till tillfredställande levnadsstandard,

hälsa, arbete och utbildning (Regeringskansliet, 2018). Inte heller i Sverige lever de i linje med de mänskliga rättigheterna då de ofta hamnar på gatan och sover utomhus. Här saknar de ofta tillgång till hälsovård och rinnande vatten vilket gör att man har svårt att hålla sin hälsa och hygien (Djuve et al., 2015; Gaga, 2015). Ibland saknar man även tillräckligt med mat under sin vistelse i Sverige (Gaga, 2015). I en färsk rapport från människorättsorganisationen Amnesty International riktar man hård kritik mot hur romer och andra socialt utsatta grupper som försörjer sig genom att bedriva tiggeri behandlas, såväl i sina hemländer som i Sverige, och man menar att bemötandet av denna grupp bryter mot FN:s konvention om mänskliga rättigheter (Amnesty International, 2018).

1.4 Syfte och frågeställningar

Människor som försörjer sig genom att bedriva tiggeri är inget nytt fenomen i Sverige. Närvaron av de ”nya tiggarna” skaver dock och tiggeriets komplexitet återspeglas i dagens debatt som spänner över flera olika teman. Diskussioner förs på såväl politisk som juridisk och moralisk nivå. Det debatteras förbud och människors rätt till att tigga på gator och torg. Ska man ge eller inte? Ska man ge de som tigger möjlighet att övernatta någonstans och kanske ytterligare form av hjälp? Man pratar om hemländers ansvar och hur långsiktiga lösningar måste sökas. Samtidigt verkar det omöjligt från en humanitär utgångspunkt att inte hjälpa de människor som saknar så mycket som vi tar för givet? Denna grupp av människor saknar ofta rätten till en tillfredställande levnadsstandard, hälsa, arbete och utbildning. De lever i brist på grundläggande förnödenheter, vilket inte är i linje med de mänskliga rättigheterna. Åsikterna är många och metervis har skrivits om hur samhället ska förhålla sig till detta fenomen. Deras utsatta situation är påtaglig, trots detta vet vi väldigt lite om hur de socialt utsatt EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri *själva* upplever sin situation i det svenska samhället idag. Vi behöver mer kunskap om hur tiggeriet påverkar studiegruppens hälsa och välbefinnande och insikter från studiedeltagarnas egna perspektiv är av vikt. Syftet med denna studie är därför att undersöka hur de socialt utsatta EU-medborgarna själva uppfattar tiggeriet och hur tiggeriet påverkar deras välbefinnande. Genom att skifta fokus, bort från socialarbetaren, intresseorganisationen eller de förbipasserande hoppas jag kunna belysa frågan från den annars ganska tysta intressentens synvinkel och förhoppningsvis bidra med ett nytt perspektiv och förståelse för de socialt utsatta EU-medborgarnas situation.

Frågeställningarna för studien är följande:

- Hur ser de socialt utsatta EU-medborgarna på mötet med de förbipasserande och hur påverkar detta mötet dem? Hur beskriver de detta möte?
- Hur ser de socialt utsatta EU-medborgarna på gåvoutbytet, och hur påverkar gåvan dem?
- Hur ser de socialt utsatta EU-medborgarna på sin erfarenhet av tiggeri som försörjningsstrategi i Stockholm? Vad är deras strävan (mål)?

1.3 Varför är det viktigt

Enligt Starrin (2013) äger människor i en god ekonomisk situation ofta tolkningsföreträde i synen på socialt utsatta gruppers behov och anseende i det övriga samhället. Detta är något som blivit tydligt i debatten kring de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri. Att det är ett fenomen som både upprör och berör människor är tydligt. Politiker, media och majoritetssamhället pratar om detta ”nya” sociala problem. Detta ämne handlar inte bara om enskilda människor, utan också om regelverk, social välfärd och vilka som har rätt till den. Som nämnt ovan lever de socialt utsatta EU-medborgarna på många sätt ett väldigt utsatt liv utan tillgång till några av de grundläggande mänskliga rättigheterna, däribland hälsa och välbefinnande, vilket är fokus för denna studie. Utifrån detta anser jag det både relevant och viktigt att inom det sociala arbetet lyfta fram denna fråga, då socialt arbete bland annat behandlar frågor om just social utsatthet och ekonomisk ojämlikhet.

Forskningen kring de socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri är idag begränsad och detta gäller särskilt forskning i vilken EU-medborgarna själva ges en röst (Staples, 2007; McGarry, 2014). Enligt Wallengren och Mellgren (2017) är det dock viktigt att studera marginaliserade och utsatta befolkningsgrupper för att öka kunskapen om gruppen i fråga, vilket i sin tur kan göra att lättare för politiker och beslutsfattare att utveckla strategier för att stödja dessa grupper. Dock menar man att socialt utsatta grupper, så som de socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri i det offentliga rummet, är en svåråtkomlig forskningspopulation, vilket kan förklara dagens kunskapslucka.

1.4 Avgränsning

Jag har valt att avgränsa denna studie till att gälla de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri på Stockholms gator och torg. Det är deras erfarenheter av tiggeriet jag är intresserad av, hur de upplever sitt välbefinnande och situation i det svenska samhället. Jag har inte tittat på hur andra utsatta grupper i samhället som ber om pengar i det offentliga rummet ser på sin situation. Oavsiktligt har denna studie avgränsats ytterligare då det föll sig så att alla mina studiedeltagare definierade sig tillhöra den romska minoriteten från Rumänien. Huruvida resultatet skulle se annorlunda ut om jag intervjuat människor från andra minoritetsgrupper eller länder i Centraleuropa är oklart och det är en diskussion som lämnas vidare till någon annan att ta vid.

2. Bakgrund

Dagligen möter vi fattiga människor, de flesta romer från Rumänien eller Bulgarien som sökt sig till Sverige för att hitta en försörjning (Brentlin & Isrealson, 2014; Anefur, 2015; SOU 2016:6; Wallengren & Mellgren, 2017 m.fl.). Deras närvaro påminner oss om den fattigdom och politiska orättvisa som fortfarande präglar delar av Europa idag.

Finanskrisen som inleddes 2008 i Europa knäckte många människors möjlighet till försörjning i Rumänien och de senaste åren har nästan tre miljoner människor lämnat landet, såväl romer som personer tillhörande majoritetsbefolkningen (Åberg, 2015, Caldaras, 2015). Nedan presenteras först tre korta personporträtt av dem som i denna studie definieras som socialt utsatta EU-medborgare. Tre studiedeltagare berättar med sina egna ord om sin livssituation (alla studiedeltagarna heter egentligen något annat). Därefter följer ett stycke om bakgrunden till varför de socialt utsatta EU-medborgarna söker sig utanför sina hemländer för att hitta försörjning, samt ett stycke om den fria rörligheten inom Europa som möjliggör människors migration. Slutligen några ord om den frekvent pågående debatten om huruvida tiggeriet är organiserat eller inte?

2.1 Människorna vi möter

2.1.1 George

Jag heter George och är 38 år. Jag är från Rumänien. Jag är uppväxt i en väldigt fattig familj och jag har aldrig gått i skolan. Jag, min fru och våra fem barn bor i ett väldigt litet hus, nästan som en barack. Min mor och far, som båda är väldigt sjuka bor också med oss. Hemma finns inga jobb, vi lever på barnbidraget. Med det ska man betala mat, el och räkningar. Det är svårt att överleva på. Jag och min fru kom till Sverige för sju månader sedan för att söka jobb. När vi inte fick något jobb började vi tigga på gatorna. Med lite tur får jag och min fru ihop 200 – 300 kronor när vi tigger, ibland mer, ibland mindre. Allt som vi får ihop skickar vi hem till barnen, så de kan få mat, kläder och så de kan gå i skolan. Ibland bor vi på olika härbärgen, men ofta sover vi ute på gatorna. När vi sover ute är vi rädda för att vi ska bli överfallna. Två gånger i veckan så ringer vi hem till barnen. Jag skulle helst vilja vara hemma med min familj.

2.1.2 Valentina

Jag heter Valentina och är 29 år. Jag kommer från en liten by i Rumänien. Jag hade en väldigt fattig uppväxt och jag har aldrig gått i skolan. Hemma finns inget arbete, speciellt inte om man är rom. Jag har knappt råd att köpa mat eller ved att elda med. Min man är kvar hemma i Rumänien med våra två barn. Det gör ont att behöva lämna dem, men det

är för deras skull jag är här, allt handlar om deras trygghet. Jag har bara varit här i två veckor, men har lyckats skicka hem lite pengar. Tidigare var vi i Italien, men där fick vi inte vara kvar. Vi blev hela tiden bortsjaskade så vi kom till Sverige istället. Jag börjar varje dag med att göra mig i ordning, ta på mig min sjal och dricker en kopp kaffe. Det är viktigt att se hel och ren ut, annars blir man inte respekterad. Efter det går jag ut och tigger. Jag har hittat en plats dit jag alltid går, där känner jag mig ganska trygg, men ofta är jag rädd. Jag är rädd att vara här ensam, rädd för att män ska komma fram, rädd för fula kommentarer. Tanken är alltid hemma hos barnen och hos min man, det är det som driver mig när det regnar och blåser. Det är det som gör att jag orkar sitta kvar. Saknaden är värst och snart kommer julen. Det är det jag försöker spara ihop till nu. För att få komma hem till jul.

2.1.3 Florica

Jag heter Florica och är 50 år. Jag kommer från Rumänien. Jag har tio barn. Jag har gått tre år i grundskolan. När jag var nio år dog min pappa och min mamma blev ensam kvar med fem barn att försörja. Det var svårt och det var då jag började tigga. Jag tiggde och mamma tog hand om pengarna. Så levde vi i ungefär fyra år, tills även mamma gick bort. Jag bodde hos min äldre syster tills jag träffade min man. Han var militär och jobbade på oljeraffinaderiet. När jag var 13 år och 4 månader gifte vi oss. Under kommunisttiden fanns det jobb i Rumänien. Jag jobbade på parkförvaltningen och min man jobbade i en tvålfabrik. Efter det blev det sämre. År 2013 hörde vi talas om Sverige. Min dotter var här först och det var hon som berättade att här kan man tjäna pengar. Det var då jag bestämde mig för att komma hit. Vi brukar turas om att åka till Sverige, min man och jag. Han sitter utanför Hemköp, jag sitter utanför tunnelbanan. I början när vi kom hit fick vi ihop mycket mer pengar. Då var vi inte så många. Under en dag kunde jag få ihop 200 kronor, det är mycket pengar. Så är det inte längre. Igår fick jag ihop 21 kronor.

2.2 Därför kommer de hit

Romerna är och har alltid varit en av Europas mest utsatta minoriteter. Rom betyder människa, zigenare betyder ”den som inte vill ha kontakt med någon” (Hjalmarsson & Martinez, 2015, s.153). Hur romerna har behandlats genom historien och hur världen har sett på romerna – ”att man inte vill ha kontakt med någon” – menar Hjalmarsson och Martinez (2015) har färgat hur majoritetssamhället förhållit sig till denna minoritetsgrupp, samt hur de har tvingats förhålla sig till omvärlden. Det finns inga exakta siffror på hur många människor man pratar om, men det spekuleras om allt från 750 000 upp till så många som 2,5 miljoner (a.a., s. 157). Under kommunisttiden i Rumänien, fram till årsskiftet mellan 1989–1990, fanns större möjligheter för romer att hitta arbete, men bara om man gjorde avkall på sin romska bakgrund och identitet. Assimileringskrav och den utbredda diskrimineringen gjorde att många romer dolda sin etniska tillhörighet (Hjalmarsson & Martinez, 2015). Flera av studiedeltagarna i denna

studie har minnen från kommunisttiden och Ceausescus styre och de beskriver en vardag som på många sätt var lättare än den idag, med den enkla förklaringen att de då kunde försörja sig i sitt hemland. En av dem berättar: ”Under kommunisttiden hade du allt, du hade mat, du hade pengar, du hade el och vatten hemma [...] på det sättet var det bättre under kommunisttiden, men man hade ingen frihet”. I samband med Ceausescus- och kommunismens fall i början av 1990-talet försvann dock de flesta arbetsmöjligheterna och rasismen och diskrimineringen tog fart. Fattigdomen förvärrades och cementerades (Åberg, 2015; Hjalmarsson & Martinez, 2015; Djuve et al., 2015). Idag står romerna mycket lågt i kurs på arbetsmarknaden och arbetslösheten är hög. Även utbildade romer möter diskriminerande attityder när de söker jobb och enligt EU:s byrå för mänskliga rättigheter (FRA) har uppskattningsvis bara en tredjedel vuxna romer i EU-länder anställning (Hammarberg, 2015 s. 263). I och med den begränsade tillgången till arbete har romerna genom historien varit beroende av tiggeri för sin överlevnad (Engebrigsten et al., 2014; Hammarberg, 2015).

Efter att Rumänien gick med i EU 2007 har många rumäner, främst de tillhörande den romska minoritetsgruppen sökt sig ut i Europa för att tjäna sitt uppehälle, ofta genom tiggeri. De flesta socialt utsatta EU-medborgarna kommer till Sverige via reguljära busslinjer. De åker familjevis eller i större grupper som är släkt med varandra. Ofta tar man ett lån för att ha råd med bussbiljetten (Djuve et al., 2015). Att romerna kommer hit för att söka arbete och försörjning är inget mysterium. Svaret finner man i deras verklighet på hemmaplan. I många av Europas länder berövas romerna sina grundläggande mänskliga rättigheter och befinner sig alltfjämt efter majoritetsbefolkningen vad gäller utbildning, arbete, boendestandard och hälsa (Hammarberg, 2015: Hammarberg, 2017). Idag lever 80 % av den romska befolkningen i Rumänien på mindre än 4 dollar om dagen (Hjalmarsson & Martinez, 2015, s. 163)¹. Många romska barn står utanför de nationella utbildningssystemen och inte ens hälften av Europas romer fullföljer grundskolan. Varje dag vräks romer från sina hem som ofta saknar el, rinnande vatten och avloppssystem, då rumänska myndigheter menar att romska bosättningar är olagliga. En roms livslängd beräknas vara 10 år kortare än andra rumäners

¹ Det finns olika sätt att mäta fattigdom på. Enligt FN:s utvecklingsprogram UNDP är det globala måttet på extrem fattigdom satt vid 1,9 dollar per dag. 4 dollar om dagen är den nivå som FN räknar som medelklass.

(Hjalmarsson & Martinez, 2015, Hammarberg, 2015; Hammarberg, 2017). Många saknar sjukförsäkring och växer upp utan födelseattest vilket orsakar svårigheter i att få medicinsk behandling. Många blir vidare illa behandlade när de söker vård och det är kvinnorna som drabbas hårdast av utestängningen från vården. Värt att nämna är att deras hälsosituation knappast förbättras av att behöva försörja sig genom att bedriva tiggeri i Sverige eller andra europeiska länder.

Enligt Hjalmarsson och Martinez (2015) och Hammarberg (2015; 2017) handlar detta om anti-romska fördomar och korruption. De beskriver hur romer utsätts för såväl indirekt – som direkt diskriminering. Den direkta diskrimineringen handlar om föreställningar om att romer inte tycker om att arbeta, vilket leder till att låga löner och låg social status. Den indirekta diskrimineringen handlar om utbildningsmöjligheter och möjligheter till jobb. Hammarberg menar vidare att det vore ett misstag att se fattigdomen bland romer som endast ett socialt problem. De är inte en slump att romerna har svårt att få jobb eller att el-ledningar och asfaltsbeläggning upphör när man närmar sig en romsk bosättning skriver han, att romerna i snitt lever 10 år kortare än majoritetsbefolkningen. Dessa fakta menar han bildar ett antiziganistiskt mönster som i grunden handlar om fördomsfulla attityder.

2.3 Rätten att stanna

Man pratar ofta om de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri på Sveriges gator, som några som kommer ”utifrån”. De flesta är dock EU-medborgare som använder sig av sin EU-rättighet, nämligen rätten att fritt röra sig inom den gemensamma unionen (Anefur, 2015). Fram till slutet av 1900-talet var de flesta av Europas gränser stängda och människors rörlighet därmed begränsad. År 1995, samma år som Sverige gick med i EU började dock Schengenöverenskommelsen om öppna gränser mellan EU:s medlemsstater att gälla (Westin, 2015). Schengenreglerna kompletterar reglerna för den fria rörligheten och innebär att personkontrollerna vid medlemsländernas gränser har tagits bort (EU-upplysningen, 2015). Den fria rörligheten är en av EU:s grundprinciper och har lett till en ökad rörlighet av såväl varor och tjänster, som människor och arbetskraft (Anefur, 2015).

Den fria rörligheten innebär att personer som kommer hit från andra EU-länder har rätt att uppehålla sig i Sverige i upp till tre månader, men de har inte rätt att söka asyl. Efter tre månader måste EU-medborgaren, för att ha fortsatt uppehållsrätt arbeta, studera

eller aktivt söka jobb. Man har vidare rätt att vistas i landet längre perioder, under förutsättning att man kan försörja sig själv och sin familj. Endast om en EU-medborgare önskar vistas längre tid än tre månader i ett annat EU-land kan vistelandet kräva att personen registrerar sig hos landets migrationsmyndigheter (EU-upplysningen, 2015). I enlighet med EU direktiv 2004/38/EG kan rörligheten för EU-medborgare endast begränsas eller undantas om EU-medborgarens uppförande utgör ett verkligt, faktiskt och tillräckligt hot mot allmän ordning, säkerhet eller hälsa (Åberg, 2015). I dagsläget är tiggeri är inte en kriminaliserad verksamhet och betraktas heller inte som ett hot mot allmän ordning, säkerhet eller hälsa. Således har de socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri på våra gator rätt att befinna sig i Sverige. Det faktum att registrering krävs först efter tre månader gör att myndigheterna har svårt att uppskatta hur många socialt utsatta EU-medborgare som kommer hit och försörjer sig genom tiggeri. När Sveriges kommuner och landsting (SKL) sommaren 2014 genomförde en kartläggning av hemlösa EU-medborgare i Sverige rapporterades det om mellan 800 – 2000 tiggande EU-medborgare i Sverige. Fyra år senare har den siffran stigit och i dagsläget pratar man om uppskattningsvis 4000 – 5000 socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri i Sverige (SOU 2016:6; Wallengren & Mellgren, 2017).

2.4 Organiserade eller inte?

Förutom debatten om huruvida tiggeriet ska förbjudas eller inte är en av de mest uppmärksammade frågorna kring de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri, ifall tiggeriet är organiserat eller inte? Ofta diskuteras detta ämne med undertonen att det skulle röra sig om någon form av organiserad brottslighet. Att tiggeriet i allra högsta grad är organiserat finns det många som är överens om (se Djuve et al., 2015 eller Anefur, 2015). Det är organiserat i den meningen att storfamiljer, släkt och grannar ofta planerar resan till Sverige tillsammans. Man planerar sitt boende och sin tiggeriverksamhet. Detta innebär dock inte att tiggeriet är organiserat i betydelsen att det rör sig om organiserad brottslighet, eller att det skulle röra sig om människohandel där de som tigger utnyttjas i kriminella syften (a.a.). Enligt Djuve et al. (2015), vars studie är en av de mest omfattade studierna som genomförts kring tiggerifrågan hittar man inga belägg för att tiggeriet skulle vara organiserat i kriminella nätverk. Däremot pratar man i likhet med andra studier om organisering i form av sociala nätverk.

Majoriteten av dem som kommer till Sverige och försörjer sig genom att bedriva tiggeri har inte några kriminella syften. De ser på tiggeriet som ett sätt att tjäna pengar och överleva. Detta är en bild som Polismyndighetens lägesrapport *Brottslighet med koppling till tiggeri och utsatta EU-medborgare i Sverige* från 2015 bekräftar. Inte heller Socialstyrelsen (2013), Länsstyrelsen (2014) eller Stadsmissionen (2015) finner i sina lägesrapporter några bevis om att det skulle finnas en tydighet koppling mellan organiserad brottslighet, människohandel och tiggeri. Stockholms Stadsmission, som dagligen möter dessa människor i och med sin dagverksamhet *Crossroads*² menar att de helt enkelt rör sig om för lite pengar. Även Hammarberg (2017) pratar om de socialt utsatta EU-medborgarnas organisering, men i likhet med andra författare beskriver han hur man inom familjegruppen hjälper varandra, vilket är något helt annat än maffiaverksamhet. Dock konstaterar han, i likhet med Lacatus (2015) och Wallengren och Mellgren (2017) att de socialt utsatta EU-medborgarna ofta själva fallit offer för kriminalitet då de drabbas av hatbrott och annan kränkande behandling.

² På Crossroads kan socialt utsatta EU-medborgare och andra personer som har uppehållstillstånd i annat EU-land få akut hjälp och stöd. De hjälper människor att söka jobb och få information om hur det svenska samhället fungerar. Där kan man också duscha, tvätta sina kläder, få vård och äta frukost.

3. Tidigare forskning

Det finns få studier som undersöker socialt utsatta EU-medborgare och deras livssituation, både inom - och utanför Sveriges gränser. Framförallt saknas forskning rörande deras egna livserfarenheter och inställning till tiggeriet som försörjningsstrategi. Enligt Wallengren och Mellgren (2017) beror detta delvis på att gruppen inom det socialvetenskapliga forskningsfältet inte är en väldefinierad grupp, men också på grund av svårigheten att få tillgång till forskningsfältet. Följande kapitel ämnar dock lyfta fram den forskning som faktiskt finns kring de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom tiggeri och som därmed är intressant för denna studie.

3.1 Utsatthetens utbredning och följder

Fördomar, diskriminering och kränkande behandling gentemot romer eller personer som uppfattas tillhöra den romska minoriteten har ökat de senaste åren. Framförallt har hatet som riktas mot de romer som försörjer sig genom tiggeri ökat (Lacatus, 2015; Wallengren & Mellgren, 2017). Dock finns det relativt skralt med forskning kring fenomenet. Framförallt saknas det forskning hur socioekonomiskt svaga och marginaliserade grupper påverkas av olika typer av brott och kränkande behandlingar (a.a.). Några forskare som dock tar sig an frågan, ur lite olika perspektiv är Lacatus (2015) och Wallengren och Mellgren (2017). På uppdrag av Kommissionen mot antiziganism fick Lacatus (2015) i uppgift att undersöka socialt utsatta rumänska EU-medborgares egna upplevelser av hatbrott för att kunna belysa hur deras livsvillkor i Sverige påverkades. Lacatus (2015) intervjuade 37 stycken EU-medborgare varav majoriteten definierade sig själva som rumänska romer. Alla studiedeltagare befann sig i Sverige med syfte att tjäna pengar genom att bedriva tiggeri och resultatet visade en omfattande utsatthet bland studiedeltagarna. Ca 2 år senare genomför Wallengren och Mellgren (2017) en liknande undersökning. I sin studie *Gatans tysta offer* undersöker även de utsattheten och erfarenheter av brott, hatbrott och andra kränkande handlingar som socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom tiggeri blir utsatta för. Deras studie tar plats i Malmö och man har utfört semi-strukturerade intervjuer med totalt 28 personer, 13 män och 15 kvinnor. Av dem beskrev sig majoriteten, 24 stycken, som tillhörande den romska minoriteten från Rumänien. Resten beskrev sig som bulgarer eller ”icke-romer” (Wallengren & Mellgren, 2017, s. 31). I studiens resultat framkommer i likhet med

Lacatus (2015) studie att socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri i en offentlig miljö ofta känner sig utsatta för olika typer av brott och kränkningar. Det handlar om allt från verbal diskriminering till svårare former av fysiskt och psykiskt våld. Det framkommer vidare av studieresultatet att kvinnorna generellt är mer utsatta för vissa typer av brott, så som sexuella hot och trakasserier. Vad som motiverar gärningsmän att utsätta socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri för olika former av brott är något Lacatus (2015) lämnar osagt i sin studie. Det är dock en tråd som Wallengren och Mellgren (2017) tar upp sin studie några år senare. De frågar sina studiedeltagare vad de själva tror motiverar förövaren att begå brott och kränkande incidenter mot dem? Studiedeltagarna lyfter inte fram sin etniska tillhörighet (rom) som motiv till de olika brotten. Istället lyfter de fram sin socioekonomiska grupptillhörighet ”tiggare”, tillsammans med etiketten ”icke-svensk” som orsak till att de utsätts för olika former av brott och kränkningar. Enligt Wallengrens och Mellgrens (2017) analys verkar dessa brott och kränkningar vidare främst kunna spåras till banala motiv som tristess. Det är helt enkelt lätt att begå brott mot grupper som lever i en marginaliserad och sårbar situation.

Tillskillnad från Wallengren och Mellgren (2017) diskuterar inte Lacatus (2015) negativa konsekvenser av brott och kränkande incidenterna. Vad som däremot diskuteras är olika former av strategier som gruppen använder för att undvika potentiella förövare. Exempelvis på sådana strategier är att männen ofta befinner sig i närheten av kvinnorna som tigger och de är ansvariga för att hitta säkra övernattningsplatser. Enligt Wallengren och Mellgren (2017) kan den utsatthet som de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom tiggeri upplever ha både direkt och indirekt negativ inverkan på deras psykiska och fysiska hälsa. I deras studie beskriver studiedeltagarna skador, men också känsloreaktioner som sorg, rädsla och ilska och menar att brotten de utsätts för används som strategier för att skrämja och förskjuta dem från det offentliga rummet med mål att stoppa deras försörjningsmedel.

Mörkertalet kring utsattheten av socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri är stort. Dels saknas det kunskap om gruppens problematiska situation, men framförallt framhåller Wallengren och Mellgren (2017) att socioekonomiska utsatta grupper tenderar att förbises, eller ”glömmas bort” i samhällsdebatten. Sedan 2008 har dock andelen anti-romskt motiverade hatbrott som

anmäls till polisen ökat, vilket möjligen skulle kunna förklaras av det ökade antalet socialt utsatta EU-medborgare som kommer till Sverige för att försörja sig genom tiggeri. Dock menar Wallengren och Mellgren (2017) att detta bara är en hypotes då den inte testats empiriskt. På grund av lågt förtroende för myndigheter anmäls troligtvis inte många brott som de socialt utsatta EU-medborgarna utsätts för till polisen. Att man inte anmäler brotten menar Lacatus (2015) även kan ha att göra med att man befinner sig i Sverige i en kortare period och därmed inte känner sig motiverad att agera.

3.2 Framställningen av tiggeriet

Närvaron av socialt utsatta EU-medborgarna som ber om pengar i det offentliga rummet har blivit en välbekant, om än obekvämlig syn för många svenskar idag (Hansson, 2014; Barker, 2017 m.fl.). Närvaron av fattiga, socialt utsatta, sårbara människor har skapat en rad olika reaktioner, så som medlidande, solidaritet och engagemang. Fenomenet har dock även skapat protester, våld och hatbrott. Frågan om de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom tiggeri var en aktuell fråga inför valet 2018 och ofta pratas det om tiggeriet som ett samhällsproblem som bör hanteras via förbud. Politiker, myndigheter och privatpersoner lyfter fram behovet av att etablera strategier för att kontrollera socialt utsatta EU-medborgares tillgång till och rörelser inom det offentliga rummet (Barker, 2017). Diskussionen om möjligheten till ett förbud har tagit fart och motiveras med att deras närvaro stör den sociala ordningen och att Sverige inte har ansvar andra länders utsatta folkgrupper (SOU 2016:6; Barker, 2017). Alla politiska partier i Sverige idag är överens om att ingen individ ska vara tvungen tiggas i Sverige för sin överlevnad, då det anses ovärdigt alla människor (Barker, 2017, s. 121), men tonen mot de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri på Sveriges gator har hårdnat och gruppen beskrivs av många som ”främlingar” och ”icke-svenskar” som inte borde få hjälp av det etablerade samhället (a.a.).

Mellan åren 2008–2011 studerade Alenius (2012) hur tre finska kvällstidningar skildrade romer och dess närvaro i det finska samhället. Enligt Alenius fanns det genomgående en kritisk och negativ framställning av romerna som ofta beskrevs som brottslingar som det inte led någon nöd på. Alenius (2012) menar att medias framställning har stor betydelse när det kommer till majoritetssamhällets inställning till fenomenet och menar vidare att tidningarna delvis bidragit till att förstärka redan etablerade fördomar hos delar av befolkningen. Även Roman (2014) pratar om media och

sociala mediars inflytande när det kommer till majoritetssamhällets bild, åsikter och bemötande av den ”romska tiggaren”. I likhet med Alenius (2012) tittar hon på tiggeriet i Finland som till stor del utövas just av den romska minoriteten. Deras närvaro har i likhet med Sverige väckt stor debatt. Studien visar att människor är osäkra på vilka tiggarna är och varför de är där? Osäkerheten skapar rykten och enligt Roman (2014) hjälper media till att skapa en identitet som inte alltid stämmer överens med verkligheten. En annan studie som även den kommer in på fördomar gentemot socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom tiggeri är Adriaenssens och Hendrickx (2011) studie *Street-level Informal Economic Activities: Estimating the yield of Begging in Brussels*. I sin artikel utmanar de några vanligt förekommande myter om de ”tiggande romerna”. Två av de vanligaste uppfattningarna enligt Adriaenssens och Hendrickx (2011) är att man tjänar bra pengar genom att tigga, samt att man ingår i kriminella ligor. Under sina försök att uppskatta inkomsten för de människor som tigger på Bryssels gator kommer man dock fram till att deras inkomster är långt under fattigdomsgränsen och det finner inga belägg för någon kriminell verksamhet. Adriaenssens och Hendrickx (2011) menar att det är viktigt att belysa detta då den lagstiftning som begränsar eller förbjuder tiggeri idag ofta grundas på antagande om att människor som tigger tillhör ligor med en större organiserad brottslighet bakom sig. Även Engebrigtsen (2012) forskar om myter och föreställningar kring de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom tiggeri. Hon pratar om tre seglivade myter som har sina rötter långt tillbaka i historien: (1) tiggarna är egentligen inte fattiga, (2) de tjänar mycket pengar eller utnyttjar sina barn för tiggeri, (3) de är offer för människohandel eller utnyttjas av kriminella ligor (Engebrigtsen, 2012, s. 41–42). I de fältstudier som Engebrigtsen (2012) gjort bland människor som försörjer sig genom att bedriva tiggeri i Norge finner hon dock i likhet med Adriaenssens och Hendrickx (2011) inget stöd för dessa myter.

3.3 Socialt utsatta EU-medborgare i Norden

I sin studie *The Roma Women and Families of Romania on the Move – The Ethnography of Being an Outsider* belyser Airi Markkanen (2014) situationen för rumänska romska kvinnor, både i deras hembyar och under deras vistelse i Finland. Enligt Markkanen (2014) beskrivs ofta de migrerande romerna som fattiga och kriminella lösdrivare som det inte finns plats för i Europa. Det är dock en beskrivning som hon inte håller med om. Istället framhåller hon gruppen som vänliga, generösa och positivt inställda till sin

omgivning. De lever i djup fattigdom och kommer till Finland i hopp om att förbättra sina levnadsvillkor, tjäna lite pengar som de kan skicka hem till familjen. Majoriteten av Markkanens studiedeltagare är gifta kvinnor med familj och i studien framkommer det att modersrollen är viktig för dem. De berättar hur de känner skuld och skam över att lämna sina barn. Vidare rapporterar många hur de känner stress över att befinna sig i ett främmande land och inte veta hur framtiden kommer te sig.

En annan studie kring socialt utsatta EU-medborgare där kvinnorna får stort utrymme är *Gateliv: Kartlegging av situasjonen til utenlandske personer som tigger som har* genomförs av Engebrigtsen, Fraenkel och Pop (2014). I sin studie intervjuar de både individer som försörjer sig genom tiggeri, samt representanter för frivilligorganisationer och myndigheter i Norge. Studien visar att övervägande delen av de intervjuade tiggarna har ambitionen att hitta ett arbete, men de uppger att det är svårt då de inte kan språket eller har de nödvändiga kvalifikationerna som efterfrågas av arbetsgivare. Främst är det kvinnorna som tigger på gatorna i Norge och dessa får stort utrymme i studien. Engebrigsten et al. (2014) skriver att många försöker hitta andra inkomstmöjligheter. Man samlar flaskor, spelar musik eller säljer gatutidningar. Ofta kombineras dessa aktiviteter, men i praktiken blir tiggeriet den största inkomstkällan. Vidare visar studien att tiggeriet inte ses som särskilt skamfullt då det är ett sätt att försörja sin familj. Många av de intervjuade har tidigare arbetat i Rumänien under kommunistperioden och många har tidigare arbetat på lantbruk i Spanien, Portugal och Grekland innan finanskrisen. Många hade hoppats på att hitta liknande arbeten i Norge. Majoriteten av intervjupersonerna reste tillsammans med familjemedlemmar till Norge och uppger att de har gått mellan tre till fyra år i grundskolan. De flesta var trångbodda i sina hemländer. Pengarna som de tjänar ska användas till livsnödvändigheter så som mat och kläder till barnen. Alla intervjupersoner hoppas att barnen ska få en bättre framtid och att deras liv ska bli lite lättare.

3.4 Medborgarens och majoritetssamhällets förhållande till "tiggaren"

Våren 2014 skrev Erik Hansson en masteruppsats om hur stockholmare förstår tiggeriet som fenomen i stadens offentliga rum. I dag är han doktorand vid Kulturgeografiska institutionen vid Uppsala universitet där han fortsatt sitt arbete med svenska majoritetssamhällets föreställningar, upplevelser och hantering av tiggeri. I sin uppsats intervjuade Hansson (2014) 30 stockholmare om deras uppfattning om socialt utsatta EU-

medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri. I studien framkom att stockholmarna gjorde en skillnad mellan svenska och utländska tiggare, varav den ”svenska tiggaren” i första hand inte talades om som tiggare, utan benämndes som hemlös eller missbrukare. De socialt utsatta EU-medborgarna som kommer till Sverige för att försörja sig genom att bedriva tiggeri framställdes som mer organiserade än de ”svenska tiggarna”, mer professionella och kriminella (Hansson, 2014, s. 52). Misstankarna om kriminella ligor gjorde att man hellre gav till de svenska missbrukarna. Vidare pratar Hanssons studiedeltagare om moralfrågan huruvida man bör ge eller inte, vilket är en återkommande tema i många studier. McIntosh och Erskine (2000) pratar om hur kontakten mellan de som tigger och människorna som går förbi leder till en moralisk ambivalens som innebär att potentiella givare kategoriserar tiggarna som antingen genuina eller falska. Även studiedeltagarna i Hanssons studie pratar om ”genuina” och ”falska” tiggare och hur detta påverkar deras benägenhet att ge. Man beskriver en stor ambivalens och i likhet med Barkers (2017) studie pratar man om främlingar som lever utanför samhället. De socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom tiggeri anses inte vara en del av det svenska samhället och har därmed ingen självklar rätt till stöd och hjälp. Som kulturgeograf var platsens betydelse för stockholmarnas upplevelse av detta sociala fenomen centralt i Hanssons undersökning. I hans undersökning beskriver studiedeltagarna hur närvaron av de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom tiggeri har inneburit en förändring av platsen Stockholm, de beskriver det ”som att världen kommit hit” (Hansson, 2014, s.39).

En annan studie genomförd i Skottland som undersöker vad som händer med människor i mötet med personer som tigger är McIntosh och Erskine (2000) studie *”Money for nothing”: Understanding Giving to Beggars*. De menar som nämnt ovan att människors uppfattning om tiggarens trovärdighet påverkar huruvida man väljer att ge eller inte. Denna studie är en av de mest omfattande studier som gjorts vad gäller majoritetssamhällets syn på tiggeri och bygger på 55 intervjuer med Edinburghbor om deras erfarenheter och uppfattningar om tiggeri som fenomen. Resultatet visar, i likhet med Hanssons (2014) studie att mötet med tiggaren ofta upplevs som ett moraliskt ambivalent möte. Det finns en osäkerhet bland stadsborna, inte bara i frågan huruvida man bör ge pengar till en tiggare eller inte, utan också huruvida tiggaren anses genuin. Enligt författarna kan detta förklaras av den sociala interaktionens unika karaktär, som till

skillnad från andra möten mellan främlingar i ett marknadsekonomiskt samhälle sker utan någon ömsesidighet (McIntosh & Erskine, 2000). Respondenterna rapporterade motstridiga känslor i mötet med den som tigger, då interaktionen rymmer en så tydlig och direkt moralisk dimension. Studiedeltagarna kände ofta skuld och skam och medgav att de ibland gick över gatan för att slippa gå rakt förbi personen som tigger (McIntosh & Erskine, 2000). Gemensamt för alla studiedeltagare var det obehag som de kände inför det moraliska öga-mot-öga beslutet man tvingas göra, att ge eller inte.

Ytterligare en studie som tittar på interaktionen mellan tiggare och givare är Muñoz och Potter (2014) studie *Street-level charity: Beggars, donors, and welfare policies*. Enligt Muñoz och Potter (2014) utgör tiggeriet en moralisk utmaning för alla samhällen. Att ge eller inte är en daglig och grundläggande etisk fråga. Dock menar man att förståelsen för vad som utgör tiggeri skiljer sig mellan olika kulturer. Muñoz och Potter (2014) konstruerar i denna studie en spelteoretisk modell för interaktionen mellan tiggare och givare. Det är en modell som utgår från en teoretisk förståelse av de båda parterna som rationella aktörer som vill maximera vinst och minimera förlust. Vinsten för tiggaren är monetär och vinsten för givaren är altruistisk. Den förlust som tiggaren är ute efter att minimera är monetär medan den för givaren är moralisk. En liknande modell utvecklades av Hardin (1990) med skillnaden att denna endast ser givaren, som en aktiv aktör. Huruvida givare väljer att ge menar Muñoz och Potter (2014) beror på flera faktorer. De pratar om givarens ekonomiska utgångsläge, hennes individuella känsla av altruism, samt hur tiggarens nöd uppfattas. Om givaren anser att den som ber om pengar är i verklig nöd ökar chanserna för en gåva, om inte minskar chanserna för en gåva (Muñoz & Potter, 2014, s. 169).

3.5 Den ”nya” migrationen

De socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri reser till Sverige enligt EU:s fria rörlighetsprincip. Några stannar mindre än tre månader, andra stannar längre, gemensamt är dock att de ofta står utan annan möjlighet än att försörja sig genom tiggeri (Barker, 2017, s. 123). Denna ”nya” socialt utsatta grupp passar inte in i någon av de redan befintliga migrationskanalerna och regeringen, myndigheter och övriga samhället har tvingats anta, anpassa och förnya sitt mottagande och bemötande av denna grupp. När Zelano (2016) ger sig i kast med att förklara varför Sverige och Europa nu bevittnar ”tiggeriets återkomst” pratat hon *push* och *pullfaktorer* som är ett

väletablerat begrepp inom migrationsforskningen för att förklara grupper och individers migrationsmönster (a.a.). Push-faktorer handlar om omständigheter som driver folk att röra på sig, såsom fattigdom eller arbetslöshet. Pull-faktorer är omvänt aspekter som lockar och attraherar personer utifrån, exempelvis en stark efterfrågan på arbetskraft (Zelano, 2016, s. 4). Socialt och ekonomiskt marginaliserade grupper, i det här fallet de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri i Sverige, saknar ofta tillträde till arbetsmarknaden i hemlandet, (push) och den fria rörligheten inom EU skapar en alternativ försörjningskälla genom tiggeri, (pull). Båda typerna av drivkrafter skulle alltså kunna bidra till att förklara förekomsten av socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri i Sverige.

I sin studie *Social ties at work: Roma migrants and the community dynamics* undersöker Pantea (2013) hur den sociala dynamiken i romska samhällen (främst rurala områden i Transsylvanien) påverkar människors benägenhet att migrera. Hon intervjuar både de som migrerat och de som valt att stanna kvar. Tillskillnad mot mycket annan forskning, som antingen förklarar romers migration med fattigdom eller genom kulturella argument, menar Pantea (2013) att en avgörande faktor för migrationen är sociala nätverk. Hon pratar om migrationsrika och migrationsfattiga samhällen och huruvida det är ett erkänt och accepterat handlande att migrera till andra EU-länder och söka försörjning. Om man har kontakt med andra som migrerat, grannar eller familjemedlemmar, så är sannolikheten större att man själv väljer att migrera. Kvinnor som tillhör ett så kallat migrationssamhälle menar Pantea (2013) ofta ser positivt på denna typ av migration då det anses som säkert. För romska kvinnor som lever i fattigdom är barnen den främsta anledningen till att man väljer att migrera och söka försörjning långt hemifrån. Det är ett av få alternativ som de anser sig ha för att kunna försörja sig själva och sina familjer (a.a.).

4. Teoretiska utgångspunkter

Socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri i det offentliga rummet en komplex fråga som skapat stor debatt på senare år. Mycket av debatten handlar som sagt om huruvida det bör vara lagligt eller inte att tigga på Sveriges gator, eller om man som förbipasserande bör ge eller inte. I denna uppsats står dock människorna bakom ”tiggarmuggen” i centrum och det är deras tankar och upplevelser kring detta fenomen som är i fokus. Jag vill veta vad tiggeriet gör med dem och hur det påverkar deras välbefinnande. Jag vill synliggöra de relationer gentemot andra människor som tiggeriet skapar. Att be om pengar, tiggandet, menar jag är en uppmaning till social interaktion och oavsett om den förbipasserande socialt interagerar eller inte så involveras de i och med den tysta frågan och den utsträckta handen i studiegruppen och detta aktuella samhällsfenomen. Såväl Asplunds teori om social responsivitet och Mauss teori om gåvoutbytet handlar om samspel mellan människor och dessa teorier bidrar till att förklara den växelverkan som sker mellan de socialt utsatta EU-medborgarna och de förbipasseranden. Utifrån forskningsfrågorna har kapitlet delats in i tre delar: *interaktionen mellan människor, gåvoutbytet och tiggeri som en informell försörjningsstrategi.*

4.1 Interaktionen mellan människor

Enligt Asplund (1987) är social responsivitet ett grundläggande begrepp för att förstå människan som social varelse. ”Socialitet” menar han kan översättas med ”samhällelighet” eller ”sällskaplighet”, medan responsivitet är en allmän svarsbenägenhet (Asplund, 1987, s. 11). Social responsivitet handlar om kommunikation, om hur vi människor ständigt söker efter respons från varandra för att bli bekräftade som individer. I fallet med de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri är strävan efter kommunikation och gensvar uppenbar. Man är beroende av social responsivitet. Om responsen inte blir av, uteblir givandet och möjligheten till försörjning. Enligt Asplund (1987) föds människan med en inneboende svarsbenägenhet och lust att intressera sig för andra människor. Responsen kan vara såväl positiv som negativ, men oavsett blir man som person bekräftade genom dessa. Människan är alltid benägen att ge svar på all sorts stimuli, dock understryker Asplund (1987), ska social responsivitet inte förväxlas med reflexivt responsbeteende. Intresse och nyfikenhet är egenskaper som

gemensamt med reflexer utgör social responsivitet (Asplund, 1987, s.33 - 34). Social responsivitet enligt Asplund (1987) styrs ofta av normer bundna till det sociala rummet och när den sociala responsiviteten är renodlad talar Asplund om något han kallar för ett "responsorium" (Asplund, 1987a, s. 11). Ett responsorium innebär ett informellt växelspel mellan stimuli och respons. Asplund beskriver det som en "social bubbla" där frågor och svar uppstår, där respons och stimuli flödar ostört mellan två eller flera personer. Ett exempel på ett responsorium är ett telefonsamtal eller annan icke-verbal interaktion. I ett responsorium menar Asplund att den sociala responsiviteten blir så stark att det som sker utanför det interpersonella samspelet utestängs.

Motpolen till social responsivitet är asocial responslöshet. Om social responsivitet innebär nyfikenhet, ett utbyte av frågor och svar, innebär asocial responslöshet att människor behandlar varandra som om den andre inte fanns. Tillskillnad mot den sociala responsiviteten som Asplund menar kommer av sig självt, är asocial responslösheten något man måste lära sig. I boken *Om hälsningsceremonier, mikromakt och asocial pratsamhet* skriver Asplund (1987a) om asocial responslöshet. Boken inleds med en beskrivning om vad som händer om en granne plötsligt slutar hälsa och om de känslor som detta kan ge upphov till. Känslor som förvirring, osäkerhet, en svag ton av panik kan uppstå när ett responsorium håller på att utebli, men om grannen tillslut nickar hej återställs ordningen (a.a., s. 13). Ett annat exempel beskriver Asplund är hur man en dag frågar en medpassagerare på tåget hur mycket klockan är, men medpassageraren svarar inte. Förmodligen leder detta till att man känner sig förlägen och kanske lite ställd. Man vet inte riktigt vad man ska ta sig till. Ska man upprepa frågan? Bli arg? Byta plats? När medpassageraren inte svara förstummar han dig och inte förens någon annan medpassagerare reagerar och svara på din fråga blir man återinstallerad som fullvärdig medlem av det lilla samfundet tågvaggen (a.a.). Att inte hälsa, eller ignorera en medpassagerares fråga menar Asplund (1987a) är en elementär form av maktutövning och jämförlig med att förneka någon som människa. Även om man anstränger sig går det inte att bekämpa denna mikromakt. Man får helt enkelt underordna sig tystnaden. Asplund (1987a) beskriver det vidare som en sanktion, eller som en typ av bestraffning. Så snart någon sätter denna sanktion i verket förekommer maktutövning (a.a., s. 23). Sanktionen innebär att bara en person övergår från social responsivitet till asocial responslöshet och genom att inte hälsa demonstrerar man sin vrede och/ eller

avståndstagande. Dock menar han att det är viktigt att komma ihåg att asocial responzlöshet på vissa ställen kan vara en norm, till exempel det sätt som människor ignorerar varandra på offentliga platser. Vidare menar han att social responsivitet är något man gradvis lär sig tygla. Han jämför ett barns fria lek, som innebär att heja på alla förbipasserande med de vuxnas sätt att ingående ignorera varandra.

4.1.1 Den asociala pratsamheten

En form av "falsk" social responsivitet som Asplund beskriver, är det som han kallar för den asociala pratsamheten. Asocialt pratsamma människor pratar egentligen inte med sin motpart, snarare med sig själv eller sina skospetsar. Den asocialt pratsamma håller minimal ögonkontakten, tittar istället på väggen bakom motparten eller flackar med blicken hit och dit. Enligt Asplund (1987a) är asocial pratsamhet en speciell form av mikromakt, då den asocialt pratsamme förhåller sig till motparten som om denne inte finns. Den asocialt pratsamma försöker vidare förhindra motparten att komma med inpass och saknar ofta förmågan att se sig själv genom andras ögon. Hur motparten till den asocialt pratsamma personen agerar i ett längre perspektiv menar Asplund är intressant. Han skriver att man kan klara enstaka tillfällen med asocialt pratsamma personer utan att få några svårare men, men om man träffar asocialt pratsamma personer ofta kan man börja bete sig nervöst och resignerat. För en utomstående kan motparten till den asocialt pratsamme uppfattas som neurotiskt när detta sker, medan den asocialt pratsamma däremot verkar godmodig och trygg. I själva verket menar Asplund att motpartens reaktion är fullständigt naturlig. En annan reaktion från en människa som ofta råkar ut för asocialt pratsamma personer menar han är att denne börjar känna sig som ett tomt skal som enbart väntas lyssna och bekräfta utan att få något tillbaka överhuvudtaget (Asplund, 1987a, s. 37ff.).

4.2 Gåvor och reciprocitet

En fråga som ligger nära tiggeriet, är frågan om att ge eller inte. För att de socialt utsatta EU-medborgarna ska kunna ha en möjlighet att försörja sig genom tiggeri, så måste någon ge. Enligt Lifvendahl (2012) tycker vi i Sverige om att ge. Givandet kännetecknas av att det är många som ger och att summorna är små. Samtidigt som vi tycker om att ge menar Lifvendahl (2012) att vi ständigt brottas med tanken om att det är fult, eller till och med misstänksamt att ge bort pengar. Kanske resonerar hon, har detta att göra med till

vad eller vilka man ger? Lifvendahl (2012) uttalar sig inte specifikt i frågan kring gåvoutbytet eller interaktionen mellan de socialt utsatta EU-medborgarna och de förbipasserande, men hennes resonemang för obestridligen tanken till mötet som sker dem emellan.

En av de första att studerade gåvoinstitutionen var den franske sociologen och antropologen Marcel Mauss. I sitt klassiska verk *Gåvan* som gavs ut första gången 1925 inleder Mauss analysen av gåvoinstitutionen genom att analysera samhällen som löst fördelningsproblematiken helt genom att utbyta gåvor. Mauss teori grundar sig i stort på att en gåva, oavsett hur den är formulerad, alltid är kopplad till osynliga normer och sanktioner som binder samman både mottagare och givare. Trots att Mauss studie grundar sig på undersökningar av andra kulturer och i en annan kontext än den som de socialt utsatta EU-medborgarna befinner sig i idag, är den aktuell för min studie då den väcker tankar kring gåvoutbytet och mötet mellan de socialt utsatt EU-medborgarna och de förbipasserande. Enligt Mauss (1972) följer gåvoutbytet vissa regler som han kallar gåvans normer. Gåvans tre normer handlar om givande, mottagande och återgåldande. Det är en plikt att ge gåvor, det är en plikt att ta emot gåvor och det är en plikt att ge gengåvor. Att betala tillbaka gåvan är av samma vikt som att ge och ta emot den. Enligt Mauss är gåvoutbytet aldrig fritt, spontant eller osjälviskt. Gåvan är påtvingad, kräver reciprocitet och skapar sociala band och lojaliteter (Mauss 1972, s. 17).

Gåvan enligt Mauss kan förstås som det föremål eller den prestation som förmedlas i enlighet med gåvans normer. Han menar att man inte kan förstå en gåva helt genom att bara studera objektet som utbyts. Ett gåvoutbyte alltid är omringat av det specifika samhällets rådande normer och regler och måste ses i samband med sin sociala kontext. Han menar att gåvan är ett kulturfenomen. I ett välfärdssamhälle som Sverige kan den gåvoinstitution som Mauss beskriver förstås i termer av beskattning av arbete i utbyte mot riskspridning och socialt skyddsnät – till social sammanhållning (Örestig, Bäckström & Persson, 2016, s. 245). I fallet med de socialt utsatta EU-medborgarna uppstår dock problem, då de inte kan eller tillåts bidra till systemet. Örestig et al. (2016) pratar om en systematisk exkludering från den gemensamma ekonomin och arbetsmarknaden som leder till konsekvenser som tiggeri. Vidare menar de att när någon ”misslyckas” med att göra sin del, eller anklagas för att låta bli, förvandlas förväntningarna på reciprocitet snabbt till en oinlöst skuld. De pratar om en slags

moralisk hållhake som ger givaren en potentiell maktposition (a.a.).

Enligt Mauss (1972) bestäms vidare status, sociala relationer och hierarkier i ett samhälle genom gåvans normer. Om gåvans normer inte följs, skapas fientlighet mellan motparterna. När en relation upprättas genom gåvor, följer således att den som erhåller största värdet i utbytet får lägre status. En gåva till en mottagare som inte har möjlighet att återgälda denna innebär såväl status som inflytande för den som ger. Omvänt hamnar den som tar emot, om denna inte förmår återgälda gåvan, i skuld till givaren vilket enligt Mauss (1972) innebär förlorad status. Tillskillnad från Mauss finns det dem som bortser från gåvans reciprocitet och istället fokuserar på gåvan och dess sociala egenvärde (se Goffman, 1967; Cheal, 1988). Dessa har gett gåvan en mer ceremoniell och rituell funktion. De menar att gåvan kan ses som ett tecken på engagemang, samhörighet eller som ett sätt att kommunicera känslor (Åkerström, 2011). Barry Schwartz skriver att gåvan kan följas av en känsla av förlust; för givaren består förlusten av det materiella, för mottagaren består förlusten av oberoende i förhållande till givaren: "We wish to be self-sustained, We do not quite forgive a giver" (Schwartz, 1967 citerad i Åkerström, 2011, s. 21). Oavsett om tyngdpunkten ligger på utbytet eller ritualen har gåvan enligt Åkerström (2011) en social kraft i att upprätthålla och stärka sociala band.

4.3 Tiggeri som en informell försörjningsstrategi

Denna studie fokuserar på personer som lämnat sina familjer och hemländer för att resa till Sverige och Stockholm för att försörja sig genom att be om pengar i det offentliga rummet. Utifrån detta är det intressant att lyfta frågan om migration och tiggeri som försörjningsstrategi.

Människor migrerar av flera olika anledningar. På grund av krig, fattigdom eller i jakten på arbete. Detta är inget nytt. Människor vill leva i trygghet och man vill kunna försörja sig själv och sin familj. Enligt Nilsson och Marsk Rivers (2010) är migration en komplex process med många olika dimensioner: politiska, sociala, kulturella och ekonomiska. Vilka faktorer som driver människor till migration beror på sammanhanget och i fallet med de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom tiggeri är det flera dimensioner som är aktuella, men framförallt kanske den ekonomiska dimensionen. Avsaknaden av försörjningsmöjligheter i hemlandet och möjligheten att röra sig fritt inom EU:s gränser gör att människor rör på sig, man ser sin chans till ett bättre liv och en möjlighet till försörjning. Enligt Nilsson och Marsk Rivers (2010) är strävan efter

försörjning och sysselsättning en av de viktigaste faktorerna bakom såväl intern, som extern migration. De menar vidare att migration kan vara en väg ut ur fattigdom och ett sätt att främja utveckling.

Utveckling är något som även Kate Swanson (2010) kommer in på i sin bok *Begging as a Path to Progress: Indigenous Women and Children and the Struggle for Ecuador's Urban Spaces*, som är intressant för min studie. Hon menar att gatutiggeriet är en överlevnadsstrategi som skapar utvecklingsmöjligheter. I hennes studie får man läsa om hur ursprungsbefolkningen i Ecuador, främst kvinnor och barn, lämnar sina hembyar och tar sig till en större stad i hopp om arbete och försörjning. I likhet med studier kring de socialt utsatta EU-medborgarna, försörjer sig även hennes studiedeltagare genom tiggeri och man tigger på grund av begränsade arbetsmöjligheter. Det handlar även här om individer som lever under stora sociala orättvisor, som utsätts för rasism och social och ekonomisk marginalisering (Swanson, 2010). Swanson (2010) understryker i sin studie att man inte bör prata om tiggeriet i termer av lathet eller påstå att studiegruppen skulle vara dåliga föräldrar som lämnar sina barn. Istället uppmanar hon läsarna att försöka se bortom dessa stereotyper, titta på de bakomliggande faktorerna till tiggeriet och försöka göra något åt det. I sin avslutande diskussion beskriver hon hur tiggeriet skapar möjligheter för dem som tigger, speciellt för de unga som får möjlighet att gå i skolan, möjlighet till ett bättre materiellt liv.

Om man kan prata om tiggeriet i termer av arbete eller inte går att diskutera. Enligt Zelano (2016, s. 2) kan tiggeri förstås som en ”informell ekonomisk aktivitet i det offentliga rummet, bestående av en mottagare som ber om en gåva utan att erbjuda något i gengäld”. Hennes definition är baserad på definitioner från Adriaenssens & Hendrickx (2011) som beskriver tiggeriet i termer av informellt arbete. Att kalla tiggeri ett arbete menar Zelano (2016) är problematiskt då arbete enligt henne inbegriper en aktiv handling. Hon menar att det just oförmågan att handla hos tiggaren som legitimerar att denne ber om en gåva utan att ge något i utbyte. Att det är en försörjningsstrategi är det dock ingen tvekan om då det är en verksamhet som genererar en inkomst. När Rakodi (2002) pratar om försörjningsstrategier pratar han om aktiviteter som säkerställer försörjning. Han pratar om förmågor och tillgångar (såväl materiella som sociala) och aktiviteter som krävs för att överleva.

5. Metod och tillvägagångssätt

Att studera så kallade socialt utsatta grupper menar Wallengren och Mellgren (2017) ofta är en metodologisk utmaning. Socialt utsatta grupper, däribland de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri, beskrivs ofta som ”svåra att nå” och man pratar om ”dolda” forskningspopulationer (a.a., s. 25). I följande avsnitt kommer jag beskriva mitt tillvägagångssätt under denna forskningsprocess. Jag kommer gå igenom hur materialet till denna studie samlats in, samt hur materialet bearbetats och analyserats. Jag presenterar även studiedeltagarna och redogör för de metodologiska utmaningarna som jag ställts inför under detta arbete.

5.1 Definiera studiegruppen

Vid studier av utsatta forskningsgrupper är ett av de första problemen hur man ska definiera studiegruppen. Det är viktigt att ha en praktisk forskningsdefinition, men lika viktigt är det att studiegruppen känner sig bekväm med definitionen. Enligt Wallengren och Mellgren (2017) ligger grunden till definitionsproblematiken i att sociala, etniska och kulturella identiteter ofta är flytande och hur människor väljer att definiera sig själva kan variera kraftigt beroende på ålder, kön eller politisk ståndpunkt. Som nämnt tidigare i studien är socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri ingen homogen grupp, även om majoriteten tillhör den etniska minoriteten romer från Rumänien (SOU 2016:6). Med det sagt är ”rom” inte det självklara valet för att beskriva denna grupp, då gruppen som majoritetssamhället beskriver som ”romer”, inte tvunget betraktar sig själva som romer utan istället föredrar andra benämningar (a.a.). Någon enighet kring hur gruppen socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom tiggeri ska benämnas finns inte idag. Swärd (2015) skriver att det inte finns någon konsensus om hur mobiliteten bland fattiga människor som försörjer sig genom att bedriva tiggeri ska klassificeras. Man kan inte prata om asylsökande eller turister. Trots att många kommer hit i hopp om ett arbete pratar man inte heller om arbetskraftinvandring. I och med den fria rörligheten inom EU har alla EU-medborgare rätt att vistas i Sverige under tre månader och är därmed inte heller papperslösa (a.a., s. 271). Vanligt använda benämningar är som nämnt tidigare ”fattiga EU-migranter”, ”tiggare” eller ”romska tiggare”. Att det inte finns någon allmänt vedertagen eller invändningsfri benämning av själva fenomenet eller de socialt utsatta EU-medborgarna som bedriver tiggeri

komplikerar kommunikationen. Studiedeltagarna i denna uppsats har refererat till sig själva som romer, zigenare eller ”gypsies”. Man har aldrig benämnt sig själv som tiggare, även om tiggeri är något man utövar som försörjningsstrategi. I denna studie definieras tiggeri som en ”informell ekonomisk aktivitet i det offentliga rummet, bestående av en mottagare som ber om en gåva (pengar eller andra varor) utan att erbjuda något i gengäld” (Zelano, 2016, s. 2). Andra former av aktiviteter så som att spela instrument eller sälja tidningar ingår inte i denna definition då det i dessa fall kan ses som tjänster som säljs i utbyte mot pengar eller andra förnödenheter. Jag kommer vidare inte att göra någon distinktion mellan aktivt och passivt tiggeri, med andra ord inte göra någon skillnad mellan dem som håller fram sin hand, mugg eller ett plakat som talar om vad pengarna går till, eller de som tar direktkontakt med eventuella givare genom att exempelvis följa efter dem på gatan (Mäkinen, 2013).

Att tigga är något de socialt utsatta EU-medborgarna gör för att försörja sig, men man *är* inte en tiggare. Genom att använda begreppet ”tiggare” för att beskriva en grupp eller en person riskerar man att reducera de personerna till att vara tiggare i första hand och i andra hand att vara människor. Trots att benämningen har vissa negativa associationer och att det på många sett anses problematisk har jag ändå valt att emellanåt använda ordet ”tiggare” i min studie, men aldrig utan sammanhang och så långt det är möjligt kommer jag att använda mig av den mindre stigmatiserande formuleringen ”socialt utsatta EU-medborgare” som är den benämning som används i offentliga handlingar (se exempelvis kommissionen mot antiziganism, 2016; SOU 2016:6).

5.2 Design

Syftet med studien är att undersöka hur de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri upplever sin vardag och situation på Stockholms gator och hur tiggeriet påverkar deras välbefinnande. Utifrån detta har en kvalitativ forskningsmetod med en tillhörande fenomenologisk ansats tagits i bruk. Kvalitativ metodologi lämpar sig enligt Creswell (2013) då syftet är att undersöka och förstå sociala fenomen och den betydelse som dessa tillskrivs. Fenomenologisk forskning enligt Creswell (2013) handlar vidare om att förstå ett fenomen utifrån deltagarnas perspektiv och beskriva världen som de upplever den. Enligt Creswell (2013) finns det flera olika typer av fenomenologi och han tar upp den hermeneutiska och den transcendentala. Den senare fokuserar mindre på forskarens tolkningar och mer på beskrivningarna av den

levda erfarenheten. Han pratar om ”bracketing” vilket innebär att man som forskare överger sina tidigare erfarenheter och försöker titta på något med helt nya ögon (Creswell, 2013, s. 80). Detta menar han dock är väldigt svårt, om inte omöjligt att göra. Likväl är det något jag så långt som det är möjligt ska försöka göra i denna studie. Ett alternativ till den fenomenologiska ansatsen som hade kunnat vara aktuell i denna studie är den narrativa forskningsmetoden, där människors livsberättelser står i fokus. När Johansson (2005) beskriver den narrativa metoden menar han att det är en bra metod att använda om man vill lyfta fram och låta människor som ofta står utanför samhället få ett tillfälle att synas. Det är en möjlighet för dem att få sina upplevelser och erfarenheter offentliga. De socialt utsatta EU-medborgarnas livshistoria, var de kommer ifrån och varför de kommer hit är intressant och är av största vikt för denna studie, men då fokus och syfte i detta fall främst ligger på de socialt utsatta EU-medborgarnas *upplevelse* av tigger och påverkan på deras välbefinnande föll dock valet på den kvalitativa metoden med en fenomenologisk ansats.

Jag har valt att genomföra en kvalitativ intervjustudie i form av semistrukturerade intervjuer, något som anses lämpligt i förhållande till studiens syfte. Att använda intervjuer i studier av utsatta befolkningsgrupper menar Wallengren och Mellgren (2017) ger fördelen att samtalet kan gå djupare och ge en djupare förståelse för gruppens situation. I den kvalitativa intervjun ligger fokus på intervjupersonernas uppfattningar och erfarenheter, men även på hur intervjupersonen tänker och känner inför ett speciellt ämne (Alvehus, 2013). Fördelaktigt med de kvalitativa intervjuerna är enligt Bryman (2011) att de är flexibla och följsamma och kan i och med det anpassas under intervjuens gång. Med utgångspunkt i studiens övergripande frågeställningar utgår forskaren i den semistrukturerade intervjun från en intervjuguide som är baserad på olika teman.

5.3 Urval och genomförande

Studiedeltagarna i denna studie befinner sig på många sätt i en utsatt situation och flera etiska övervägande gjordes innan jag började se mig om efter personer som skulle kunna tänkas delta i min studie. För tillfället är de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri en ”populär” grupp och såväl journalister, kommunala uppsökare, forskare och studenter som jag själv söker i olika syften kontakt med dem i hopp om ett samtal eller annan information. Även om avsikten är god menar Swärd (2008) att det alltid finns en risk att informanterna i fall som detta utnyttjas och får lämna

information utan att få något tillbaka. Samtidigt är det viktigt att låta dem själva få komma till tals och bidra till den offentliga debatten. Genom att låta dem få en röst i samhällsdebatten kan vi få mer kunskap och förståelse för tiggeri som fenomen och studiegruppens upplevelse och påverkan av det.

Det kan vara metodologiskt fördelaktigt om man som forskare delar sin identitet med den aktuella forskningspopulationen, då det ofta innebär såväl större tillgång till gruppen, som ökat förtroende mellan studiegruppen och forskare (Wallengren & Mellgren, 2017). Jag som forskare har i detta fall ingen kulturell kompetens att tillgå, och fick därför ta till andra strategier för att få tillgång till forskningsfältet. Jag började engagera mig i olika sociala aktiviteter som riktar sig mot socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri. Då det i första hand är kyrkorna och andra ideella organisationer som möter dessa personer (Socialstyrelsen, 2013), sökte jag mig följaktligen till den ideella sektorn. Den organisation som jag varit mest aktiv i under mitt arbete med denna studie var Filadelfiakyrkan i Stockholm. De driver ett härbärge med ca 50 sovplatser söder om Stockholm dit många socialt utsatta EU-medborgare söker sig, samt en dagverksamhet inne i staden dit man kan vända sig en dag i veckan för en stunds vila, sällskap, en kopp kaffe eller en dusch. Inom denna verksamhet delas det även ut mycket kläder och andra förnödenheter. Syftet med mitt engagemang och dessa aktiviteter var dels att finna potentiella studiedeltagare, men också att få kännedom om det forskningsfält jag valt studera. Jag ville få en första inblick i de socialt utsatta EU-medborgarnas situation. Vidare innebar dessa aktiviteter en möjlighet för mig att göra mig synlig för gruppen och försöka skapa förtroende. Genom dessa aktiviteter kom jag vidare i kontakt med de tolkar som sedan hjälpte mig under mina intervjuer.

Att samla in data med hjälp av ideella organisationer menar Wallengren och Mellgren (2017) kan ses som en variant av snöbollsmetoden eller det så kallade respondentdrivna urvalet. Båda dessa urvalsförfaranden har enligt dem sina metodologiska problem och utmaningar och att få ett helt slumpmässigt urval menar man är näst intill omöjligt när det kommer till studier som detta. Inom den fenomenologiska forskningen tillämpas inte slumpmässiga urval då de som deltar i forskningen måste ha erfarenhet av fenomenet (Creswell, 2013). För att komma i kontakt med potentiella studiedeltagare till denna studie användes således ett så kallat målinriktat urval. Det innebär att forskaren gör sitt urval utifrån önskan att intervjua personer som är relevanta

för syfte och forskningsfråga (Bryman, 2011). Jag kom i kontakt med mina studiedeltagare på Filadelfiakyrkan Stockholm dagverksamhet och härbärge för socialt utsatta EU-medborgare. Det var även i dessa lokaler som mina intervjuer genomfördes (med undantag för två intervjuer som genomfördes på Ersta Sköndal Bräckes högskolas lokaler i Stockholm). Med hjälp av mina två tolkar tog jag kontakt med potentiella studiedeltagare, som tillfrågades om de ville delta i semi-strukturerade intervjuer för att beskriva sina erfarenheter av tiggeriet och hur tiggeriet påverkar deras välbefinnande. En svaghet som denna "exklusiva" rekrytering av studiedeltagare är att det kan ha begränsat utbudet av deltagarnas erfarenheter och därmed påverka studiens resultat. Dock ansågs detta tillvägagångssätt nödvändigt för att få tillgång till forskningsfältet och komma i kontakt med aktuella studiedeltagare. Totalt valde 9 personer att delta i studien. Bland dessa fanns 4 män och 5 kvinnor och deltagarnas ålder varierade mellan 24 till 50 år. Alla deltagare beskrev sig som tillhörande den romska minoriteten från Rumänien. Alla intervjuer genomfördes på *romani chib* med hjälp av tolk. En sammanfattning av studiedeltagarna kan ses i tabell 1 nedan.

Tabell 1. Beskrivning av studiedeltagarna.

Deltagare Nr	Kön	Ålder	Etnicitet	Ursprungsland
1	M	40	Rom	Rumänien
2	M	35	Rom	Rumänien
3	M	38	Rom	Rumänien
4	K	25	Rom	Rumänien
5	M	29	Rom	Rumänien
6	K	29	Rom	Rumänien
7	K	24	Rom	Rumänien
8	K	50	Rom	Rumänien
9	K	25	Rom	Rumänien

I och med denna studies urvalsförfarande är forskningsresultatet inte generaliserbart. Jag har dock inte haft som målsättning att systematisera eller kunna dra generella slutsatser från mitt material. Intervjuerna genomfördes som nämnt ovan, huvudsakligen med hjälp av tolk i Filadelfiakyrkan Stockholms lokaler, dit studiedeltagarna på eget initiativ tagit

sig. Två av intervjuerna genomfördes med hjälp av tolk i lokaler på Ersta Sköndal Bräckes högskola. Att inte intervjua mina respondenter på gatan i deras ”arbetsmiljö” var ett medvetet val. Framförallt ville jag inte ta upp för mycket av deras ”arbetstid”, så att de skulle tappa försörjningsmöjligheter på grund av denna studie, men genom att ses i Filadelfiakyrkans lokaler fick vi framförallt en möjlighet att genomföra intervjuerna i bekant miljö för studiedeltagarna, en miljö där de känner sig trygga. Att skapa en miljö där intervjupersonerna känner sig trygga nog att prata om privata händelser som kommer att registreras för senare offentligt bruk är enligt Kvale och Brinkmann (2014) viktigt för all kvalitativ intervjuforskning.

Inför varje enskild intervju presenterade jag mig själv, vem jag var och i vilket syfte jag bett om att få träffa dem. Vidare informerades alla intervjupersoner muntligen att deltagandet var helt frivilligt, att de när som helst har rätt att avbryta intervjun och att de kommer förbli anonyma genom hela arbetet. När alla gett sitt informerade samtycke startade intervjun. Intervjusituationen var ny för de flesta och några av dem gav till en början ett lite avvaktande intryck. Allt eftersom intervjun fortgick blev de dock mer avslappnade jag upplevde att alla verkade uppskatta den uppmärksamhet som intervjun innebar. Alla intervjuer utom en spelades in och transkriberades i sin helhet direkt efteråt. I det fall då en studiedeltagare inte gav mig tillåtelse att spela in materialet förde jag noggranna anteckningar, men självklart innebär detta en risk för att jag kan ha missat viktig information. Även i de fall när studiedeltagarna gav sitt godkännande att intervjuerna bandades, förde jag anteckningar. Längden på intervjuerna har varierat mellan 25 och 75 minuter och utgått från intervjuguiden. Frågorna som ställdes till deltagarna var inledningsvis inriktad på bakgrundsfrågor där de fick beskriva sin livssituation, för att sedan leda vidare till frågor gällande deras erfarenhet av tiggeri, interaktion med de förbipasserande på Stockholms gator och hur det påverkar deras välbefinnande (för intervjuguide, se bilaga 1). Då intervjuerna varit semistrukturerade till sin form har jag även kommit med följdfrågor och gett intervjupersonerna utrymme att fritt utveckla sina svar. Hur många intervjuer man behöver genomföra i en kvalitativ studie är enligt Bryman (2011) svårt att veta från början. Han pratar om ”datamättnad” vilket innebär det antal intervjuer som behövs för att få en tillförlitlig känsla av att temat är uttömt och tillräckligt varierat (Bryman, 2011, s. 436). I denna studie upplevde jag, i samråd med min handledare att informationsmättnad var uppnådd efter 9 intervjuer.

Att vinna studiedeltagarnas förtroende och tillit har varit av största vikt i denna undersökning. De socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri på Sveriges gator är på många sätt en utsatt grupp med en historia av diskriminering och förföljelse. Således har man väldigt lågt förtroende till folk från majoritetsbefolkningen och till detta tillkommer att de är en otroligt privat grupp som inte gärna öppnar upp för utomstående (Matras, 2011). Det faktum att många av mina studiedeltagare kände igen mig via aktiviteter i Filadelfia kyrkan tror jag har varit en fördel i denna studie, men utan mina tolkar, som själva identifierar sig tillhöra den romska minoriteten hade det blivit svårt, om inte omöjligt att genomföra denna studie. Det är min uppfattning att det har varit till stor metodologisk fördel att tolkarna delade identitet med studiegruppen. Deras närvaro menar jag har bidragit till studiens tillförlitlighet och risken att de svarat det som de tror jag vill höra i hopp om att de kan få direkt hjälp minskat.

5.4 Att intervjua med tolk

Att använda tolk under datainsamling innebär flera olika metodologiska utmaningar (Wallengren & Mellgren, 2017). Att genomföra kvalitativa intervjuer på ett språk som man inte själv behärskar är vanligast inom den antropologiska forskningstraditionen och helst menar (Bragason, 1997) att tolken bör ha de kvalifikationer som krävs av en behörig intervjuare. I praktiken är det dock inte så vanligt, då det ofta saknas ekonomiska möjligheter för att anställa en tolk. Inte heller i denna studie fanns det något ekonomiskt utrymme att hyra in en tolk. Jag hade dock turen att komma i kontakt med två personer som talar *romani chib* och som var tillmötesgående nog att hjälpa mig med mina intervjuer utan att begära någon ersättning. Enligt Bragason (1997) ska tolken helst vara född i den berörda kulturen och tala språket. Ett kriterium som båda mina tolkar uppfyller. Vidare menar han att det är viktigt att tolken inför intervjuerna är insatt i studiens syfte, samt vilka frågor som kommer ställas. Inför intervjuerna bokade jag därför in ett möte med mina tolkar. Detta för att ge oss en möjlighet att bekanta oss lite med varandra och jag fick tillfälle att förklara studiens syfte och bakgrund. Det innebar även att de fick tillfälle att gå igenom intervjuguiden inför intervjuerna. Trots detta kan problem uppstå under intervjun, som vid ett tillfälle under denna studie när en av tolkarna anmärker att ”deras språk” är svårt att översätta till svenska, att orden saknas. En annan nackdel att intervjua med tolk är att det är mindre flexibelt och mer tidskrävande än att

genomföra ”direktintervjuer”. Det innebär också att man inte alltid får den intervjuades exakta ord och att den icke-verbala kommunikationen, som är en viktig del inom den kvalitativa forskningsintervjun begränsas. Vidare menar Bragason (1997) att det kan vara svårt att säkerställa vad som verkligen sägs och därför ska man vara uppmärksam på stämningen mellan tolk och studiedeltagare under intervjun, försöka tolka ansiktsuttryck och upptäcka förändringar i tonläge. För att i möjligast mån undvika att viktig information gick förlorad var mitt fokus under hela intervjun riktat mot studiedeltagarna. På så sett försökte jag avgöra om det uppstod någon tveksamhet kring någon fråga. Jag tilltalade dem direkt och tog ögonkontakt med jämna mellanrum, vilket enligt Bragason (1997) är ett bra sätt att bygga förtroende mellan forskare och respondent. En fördel med att intervjuas med tolk är att jag fick tid till att skriva mer utförliga anteckningar än vad som annars brukar vara möjligt. Detta var speciellt positivt i den intervju som genomfördes utan bandspelare. Det skall dock poängteras att alla citat i denna studie har genomgått en översättningsprocess vilket innebär att förändringar av studiedeltagarnas uttalanden kan ha uppstått i tolkningsfasen.

5.5 Tolkning och bearbetning av intervjuerna

Oavsett vilket empiriskt material man har, måste det analyseras, värderas och förklaras. Insamlandet av data i denna studie har analyserats med hjälp av en kvalitativ innehållsanalys (Graneheim & Lundman, 2004). Intervjuerna transkriberades först ordagrant för att sedan läsas igenom upprepade gånger. Detta för att få grepp om det huvudsakliga innehållet i intervjuerna och skapa meningsbärande enheter som kunde kopplas till studiens syfte. Allt material aidentifierades och den information som inte var begriplig eller som inte gick att koppla till studiens syfte togs bort. De meningsbärande enheterna kondenserades sedan till koder och de koder som hade liknade innebörd fördes samman och bildade kategorier. Slutligen skapades ett övergripande tema (se figur 2 nedan).

Tabell 2. Exempel på analysprocessen

Meningsbärande enhet	Kondenserad meningsenhet	Kod	Kategori
<i>”Det gör att man får dåligt självförtroende, man mår inte bra, men tyvärr måste vi ta till tiggeriet för vi har inget annat val. Ska jag råna någon för att få mat på bordet? Är det bättre att åka fast så att familjen inte har en möjlighet att överleva? Då är det bättre att tigga”.</i>	Tiggeriet skapar negativa känslor och påverkar måendet.	Obehag och hälsopåverkan	Känslomässiga effekter av tiggeriet
	Tiggeriet som en sista utväg för att kunna försörja sig.	Framtid och överlevnad	Jakten på ett bättre liv

En fara med att genomföra innehållsanalys är att det är forskare som tolkar studiedeltagarnas ord och man kan inte vara säker på att det som studiedeltagarna säger under intervjun är menat så som forskaren senare tolkar. Enligt Kvale och Brinkman (2014) är kvalitativa forskningsintervjuer alltid förknippade med en viss maktasymmetri, då det är forskaren som har tolkningsföreträde. Beroende på förförståelse och insikt i forskningsområdet är det möjligt att tolkningen skiljer sig från person till person (a.a.).

5.6 Etiska ställningstaganden

Etiska aspekter är viktiga i alla undersökningar, men kanske speciellt i kvalitativa undersökningar där man ofta har få informanter som ger mycket av sig själva. Det finns de forskare som menar att man bör lämna människor som är som mest utsatta ifred. Andra menar att forskaren fyller en viktig roll för de svaga och utsatta då de har möjligheten att lyfta fram deras röster och erfarenheter. Då mina studiedeltagare ur flera synvinklar klassas till en utsatt grupp har detta varit något som jag behövt fundera kring innan och under min studie. Jag måste, liksom andra forskare överväga de förväntade kunskaper som studien väntas generera emot de eventuella riskerna, exempelvis att studiedeltagare eller tredje person kan komma till skada.

Enligt Swärd (1999) som forskat mycket om hemlösa och hemlöshet är det viktigt att föra en metodologisk och forskningsetiks diskussion när man studerar samhällets utsatta grupper. Det är viktigt att ställa sig frågor om hur man tränger igenom de myter

och föreställningar som ofta omger marginaliserade grupper, eller om vi som forskare verkligen har rätt att ställa närgångna frågor om hemlöshet, drogmissbruk eller tiggeri? (Swärd, 1999, s. 172). I likhet med Wallengren och Mellgren (2017) beskriver han den inledande problematiken med att finna begrepp som fungerar för alla inblandade. Att det inte är helt oproblematiskt att forska om utsatta, fattiga och stigmatiserade grupper framkommer även i Engebrigstens et al. (2014) studie där man ifrågasätter huruvida ett informerat samtycke ens är möjligt när många av studiedeltagarna aldrig har hört talas om undersökningar som denna. Det kan även vara svårt för studiedeltagarna att förutse vad konsekvenserna av sådana undersökningar kan bli. Studiedeltagarna befinner sig vidare på många sätt i en mycket utsatt situation och kommer följaktligen vara försiktiga med vad de säger. Informationen man får från personer som befinner sig i en utsatt situation behöver enligt Engebrigsten et al. (2014) därför inte nödvändigtvis betraktas som sanning eller korrekta representationer av deras upplevelser eller erfarenheter. Istället menar de, kan man se på informationen som berättelser om vad de anser att vi behöver veta. Detta gäller naturligtvis inte alla intervjuer, men i större eller mindre grad beroende på uppgiftslämnarens position och relation till intervjuare (a.a.). Detta är något som jag funderat mycket kring i och med denna studie. Hade jag fått ett annat resultat om jag kunnat identifiera mig med studiegruppen? Om jag talat samma språk och delat liknade erfarenheter? Kanske är det så, men när frågan om forskargruppens etniska identitet uppkom i Wallengren och Mellgrens studie, menade samtliga studiedeltagare att det inte hade någon betydelse för deras svar (Wallengren & Mellgren, 2017, s. 28), vilket tyder på att jag hade fått samma resultat, oavsett mina språkkunskaper eller bakgrund. Mitt engagemang i olika sociala aktiviteter riktade mot socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri är jag dock övertygad om medförde flera fördelar och tillförlitlighet till studien. Även det faktum att jag använde mig av tolkar som till mångt och mycket delade kulturell identitet med studiegruppen tror jag, trots Wallengren och Mellgrens (2017) resultat, var fördelaktigt. Jag intervjuade vidare studiedeltagarna i en trygg miljö och ser inte att de skulle finnas någon anledning för dem att inte ge mig sina ärliga uppfattningar och känslor.

I den tidigare forskning jag kommit i kontakt med har det utgått ersättning till studiedeltagarna. Jag valde dock att inte ge någon ekonomisk kompensation till studiedeltagarna i denna studie då det enligt Wallengren och Mellgren (2017) finns en

risk att marginaliserade människor som lever med små ekonomiska marginaler då ställer upp i en arbetsprocess som de i realiteten inte känner sig trygga i eftersom det skulle öka deras inkomster.

Då denna intervjustudie berör erfarenheter som sannolikt många av studiedeltagarna upplever som svåra och smärtsamma har det varit viktigt att hela tiden värna om studiedeltagarnas integritet och förhålla sig till de etiska forskar- och individskydds krav som lyfts fram av det vetenskapliga rådet inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning (Vetenskapsrådet, 2002). Forskarkravet handlar främst om att studien bör överstämja med samhällets bästa. Individskyddet är skapat för att skydda den enskilda från negativa konsekvenser, i det här fallet de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri på Stockholms gator. Andra etiska principer som gäller för all typ av forskning och som tagits hänsyn till i denna studie är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Ett informerat samtycke är ett grundläggande för all kvalitativ forskning och innebär att forskaren informerar deltagaren om studiens syfte och innebörd, samt informerar att de deltar helt frivilligt och har närsomhelst rätt att dra sig ur intervjun (Kvale & Brinkmann, 2014). Konfidentialitets- och nyttjandekravet säkerställdes i denna studie genom att jag själv transkriberade mina intervjuer och efter transkribering raderades ljudfilen. Ingen annan än jag själv har haft tillgång till min empiri. För att avidentifiera informanterna har alla deltagare fått fiktiva namn. Jag har dock i samråd med Filadelfiakyrkan valt att skriva ut organisationen genom vilken jag har fått kontakt med mina studiedeltagare. Detta anses inte påverka deltagarnas anonymitet då antalet personer som passerar kyrkans härbärke och dagverksamhet är så pass många att det skulle vara svårt, om inte omöjligt, att identifiera någon av respondenterna.

5. 7 Förförståelse

I den kvalitativa forskningen är forskaren själv ett viktigt redskap då det gäller att samla in och tolka data. Forskarens förförståelse och tidigare erfarenheter kan leda till olika realitet och tolkningar och det är därmed viktigt att vara medveten om sin förförståelse för att på så sätt försöka dämpa dess inverkan på studien (Creswell, 2013). För att inte låta mina förutfattade meningar påverka resultatet har jag försökt vara medveten om min förförståelse under hela tolkningsprocessen. Dock menar Creswell (2013) att en fullkomlig frånvaro av egna uppfattningar är oundviklig vid tolkning av material. I syfte

att skänka studien transparens och sätta min förförståelse åt sidan redogör jag nedan för min bild av fenomenet.

Jag har ett starkt personligt intresse för ämnet och engagerar mig några timmar i veckan åt olika sociala aktiviteter riktade mot socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri. Jag hyser stor respekt för dessa kvinnor och män som lämnar sina hemländer för att sätta sig på en iskall gata i Sverige och be om pengar för att försörja sig och sin familj. Det är lätt att alienera tiggeriet, säga att ”jag aldrig skulle göra detta”, men frågan är om vi inte skulle göra likadant om vi var i deras situation? Det är svårt, om inte omöjligt att tänka sig deras livssituation och vardag, men jag tror att jag skulle göra precis som respondenterna i denna studie om jag stod utan några andra valmöjligheter och hade fem barn att försörja. Självklart har mitt engagemang och min inställning i frågan påverkat denna studie, mina val av frågor och utgångspunkt. Måhända skulle en annan forskare som genomför samma undersökning komma fram till helt andra saker? Det betyder dock inte att någon av oss har fel. Huruvida det är möjligt att producera en objektiv undersökning är en grundläggande kunskapsteoretisk fråga. Man har ofta känslor för de fenomen eller människor man studerar, positiva eller negativa, vilka kan komma att påverka forskningen man utför. Jag är medveten om att mina band till studiegruppen kan ifrågasätta objektiviteten och att dessa relationer kan påverka mina analytiska tolkningar. Med detta sagt menar jag dock att jag så långt det är möjligt har intagit en objektiv position för att minska de subjektiva aspekterna i denna studie.

5.8 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Enligt Crewell (2013) finns det många olika typer av valideringsstrategier. En vanlig valideringsstrategi inom den fenomenologiska forskningen är att förklara sin förförståelse, något jag försökt göra ovan. Enligt Kvale och Brinkmann (2014) handlar validitet om att säkerställa att man undersöker det man uppgett att man ska göra. Genom att kritiskt granska och kontrollera sitt arbete motverkar man selektiv perception och snedvriden tolkning (a.a.). I kvalitativa studier utgår man från att verkligheten kan uppfattas på många olika sätt och följaktligen finns det inte en absolut och objektiv sanning (Alvehus, 2013), snarare kan man prata om äkthet. Genom att hela tiden hålla mig nära mitt syfte och hela tiden vara medveten om min förförståelse har jag i detta arbete försökt stärka studiens validitet.

Sättet att skriva empiri är knutet till frågan om forskningens reliabilitet. Reliabilitet handlar om tillförlitlighet och huruvida studien skulle kunna upprepas med samma resultat. Det är dock ett kriterium som enligt Bryman (2011) är svårt att uppnå i den kvalitativa forskningen och som nämnt ovan är det mycket möjligt att någon annan person med en annan infallsvinkel och förförståelse skulle få ett annat resultat än vad jag har fått i denna studie. Genom att tydliggöra processer och beslut genom hela forskningsprocessen kan man dock enligt Denscombe (2009) uppnå viss reliabilitet. En vanlig kritik av den kvalitativa forskningen är möjligheten att generalisera urvalet till en större population. Detta då forskningen endast ger upplysning om hur fenomenet upplevs av de individer som deltar i studien (Denscombe, 2009). Med tanke på denna studies omfång och urval går det att kritisera dess generaliserbarhet. Jag har dock som nämnt innan inte haft som målsättning att systematisera eller kunna dra generella slutsatser från mitt material. Syftet är snarare att ge en röst till den annars ganska tysta studiegruppen och undersöka hur de upplever tiggeriet och sin livssituation i det svenska samhället idag.

6. Resultat

Resultatdelen visar att studiedeltagarnas livssituation är svår och komplex. Deras svårighet att hitta arbete i såväl sina hemländer som i Sverige leder till hjälplöshet och oro och detta innebär att de känner sig tvungna att ta till tiggeriet som försörjningsstrategi. Nedan redovisas först en kort sammanfattande presentation av studiedeltagarna och deras bakgrund. Därefter presenteras resultatet av de intervjuer som genomförts. Under analysprocessen av insamlade data har ett centralt tema, samt tre kategorier med tillhörande underkategorier identifierats (se tabell 3 nedan).

Tabell 3. Övergripande tema, kategorier och underkategorier.

Övergripande tema	Kategori	Underkategorier.
Skam och känslan av att inte ha något annat val	Skälvande vänskap	Relationer
		Ett mångtydigt möte
		Det hjälpande folket
	Ur hand i mun	Känslomässiga effekter av tiggeriet
		Faktiska effekter av tiggeriet
	Upp till kamp	Ett skamfullt jobb
		Jakten på ett bättre liv
		Familjen i centrum

6.1 Studiedeltagarna

Jag har genomfört 9 intervjuer med personer som alla har erfarenhet av att försörja sig genom att bedriva tiggeri på Sveriges gator. Deltagarna bestod av 4 män och 5 kvinnor. Alla har kommit till Sverige på grund av brist av försörjningsmöjligheter på hemmaplan, för att man hört att det finns arbete i Sverige. En av studiedeltagarna berättar ” [...] om vi inte skulle få komma till Sverige skulle vi svälta ihjäl, folk skulle dö”. Man kommer hit med förhoppning om arbete, men försörjer sig genom att bedriva tiggeri. Samtliga studiedeltagare identifierar sig tillhöra den romska minoritetsgruppen från Rumänien. De berättar om sjuka familjemedlemmar, hur de inte har råd att klä sina barn eller ge dem

mat. Majoriteten av studiedeltagarna har varit i Sverige i flera år. En av studiedeltagarna har befunnit sig här till och från sedan 2010, en annan kom hit för första gången bara två veckor innan intervjutillfället vid årsskiftet 2015 - 2016. Några av dem är här tillsammans med sin familj, man eller fru. En del av dem är här ensamma. De är inte hemlösa i Rumänien, men beskriver såväl trångboddhet som primitiva levnadsförhållanden. Samtliga har sina barn kvar hemma i Rumänien. Många har lånat pengar för att ha råd att komma hit. De kom som sagt för att söka arbeta men idag försörjer sig samtliga genom att bedriva tiggeri. Gemensamt för alla studiedeltagare är låg utbildning och de beskriver Rumänien som ett korrupt land där det är svårt att leva som rom. De beskriver rasism och diskriminering. En av de kvinnliga studiedeltagarna berättar:

Vi får inga jobb i Rumänien, vi är romer, vi räknas inte till samhället, vi blir undanskuffade, så har det alltid varit. Vi bor i egna byar, på något som liknar soptippar, där folk inte ser oss, ingen vill veta av oss.

(Kvinna, 29)

Alla pengar man tjänar i Sverige skickar man hem till barn och familj, det är för deras framtid och överlevnad man är här.

6.2 Skam och känslan av att inte ha något val

I likhet med tidigare forskning (se exempelvis Gaga, 2015) var det övergripande temat genom alla intervjuer upplevelsen av skam och känslan av att inte ha något annat val än att försörja sig genom att bedriva tiggeri. Alla studiedeltagarna har pratat om tiggeriet som något skamfullt som man helst skulle vilja slippa. En av de kvinnliga studiedeltagarna uttrycker att hon skäms när hon får pengar från de förbipasserande, då hon säger att hon är ung och egentligen skulle kunna gå och jobba ”på riktigt”, men istället sitter hon och tigger. Ytterligare några studiedeltagare berättar:

Jag skäms, jag skäms över tiggeriet, det är väldigt skamfullt och inget man vänjer sig vid, men vi försöker bara överleva.

(Man, 35)

Vi är inte här för att det är roligt, vi är här för familjens skull. Jag vill att min familj ska må bra och att de ska ha allt som de behöver. Jag önskar att jag inte behövde gå runt och tigga.

(Man, 38)

Drömmen om att hitta ett arbete är något som alla studiedeltagare framhåller under intervjuerna. De skulle hellre jobba, men det är svårt att få arbete i Sverige, speciellt då man saknar språket. Flera av studiedeltagarna har arbetat i Tyskland, Spanien, Italien eller Frankrike innan de kom till Sverige. En av dem berättar kort om sin tid i södra Europa och säger att det var det lättare att få arbete där med den enkla förklaringen att han pratar spanska och italienska. Vissa berättar att de ibland får lite ströjobb, som att kratta löv eller annat trädgårdsarbete, men det är sällan sådana tillfällen yttrar sig. När andra möjligheter till försörjning uteblir vänder man sig till tiggeriet då det anses var den enda utvägen för överlevnad:

Jag vill ju jobba, det är mitt främsta mål, men vad ska jag göra, jag måste ju överleva, vad ska jag annars göra? Ska jag stjäla, ska jag göra inbrott eller slå ner folk. Jag tigger för att jag måste, men om jag kunde får ett arbete skulle jag hellre jobba.

(Kvinna, 25)

Det är förnedrande, det är skamligt, men det är det enda jag kan göra om jag inte ska begå något brott, och det vill jag inte (...) inget jobb, inget liv, tiggeriet handlar om överlevnad.

(Kvinna, 29)

Alla studiedeltagare säger att de är här av fri vilja och att de kommer hit för man har hört att i Sverige ska det finnas jobb. Vid upprepade tillfällen under intervjuerna återkommer de till det faktum att de är här för att hitta arbete, men idag är tiggeriet som sagt den huvudsakliga inkomstkällan för alla. En del av dem kombinerar tiggeriet med andra aktiviteter så som att samla burkar. Några av dem har sålt tidningar, men det är det ingen av dem som gör längre. Dock var det när de sålde tidningar som de hade det som bäst berättar de. Då tjänade man lite mer pengar och då kändes det som ett "riktigt" jobb. Intervjupersonerna beskriver tiggeriet som en sista utväg och de flesta uttrycker stor frustration över att behöva tigga. En av dem sammanfattar: "Vi kommer hit för att söka jobb, men vi får inga jobb, vi blir tvungna att ta till tiggeri".

6.3 Skälvande vänskap

Alla människor som försörjer sig genom att bedriva tiggeri på Stockholm gator har ett namn och en historia. Berättelsen finns där för dem som vill och tar sig tid att fråga.

Många passerar de socialt utsatta EU-medborgarna som om de inte fanns, men med tiden så får den tiggande kvinnan man gått förbi så många gånger ett ansikte och ett namn. Några hej, ett leende, ett par staplande ord och plötsligt börjar en skälvande vänskap att uppstå. Ingen av studiedeltagarna kom till Sverige för att söka kamratskap, eller erbjuda sin vänskap, men i många fall har det blivit just så.

6.3.1 Relationer

Vad som framkommit i mer eller mindre alla intervjuerna är att det tycks uppstå någon typ av relation mellan de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri och de förbipasserande. Rättare sagt, en relation och en slags vänskap till dem som stannar och pratar med dem, skänker pengar eller andra gåvor. En studiedeltagare säger att han bara kan uttala sig om de människor som ger, de som bara går förbi honom har han ingen åsikt eller uppfattning om. Han berättar vidare att det är många förbipasserande som känner igen honom, som återkommer och som vill hjälpa. Det framkommer vidare att den fasta platsen är viktig då den upplevs innebära en form av trygghet. Flera av studiedeltagarna berättar om förbipasserande som regelbundet går förbi, hälsar och ger gåvor. De som ger kommer ofta tillbaka och ger igen. Sitter man däremot på en ny plats berättar en av studiedeltagarna och de förbipasserande inte känner igen dig, går de ofta bara förbi. De som känner igen mig däremot säger hon, de ger igen. Andra studiedeltagare berättar om mötet med de förbipasserande och de olika relationerna som uppstår:

Jag sitter alltid på samma plats och på morgonen är det en tradition att jag får en kopp kaffe och en korv av personalen.

(Kvinna, 50)

Många är intresserade, stannar och pratar med oss, frågar var vi kommer ifrån och om vi pratar svenska (...) det händer att någon vill bjuda mig på restaurang, på något att äta.

(Man, 40)

Jag har ungefär tre till fyra personer som brukar komma fram till mig, ibland säger de, tyvärr vet du, vi har inte fått vår lön än, du får vänta lite, men när lönen kommer brukar de komma tillbaka och ge mig en hundring eller två.

(Man, 35)

Om jag ska vara ärlig, så är det dem som ser ut som att de inte har pengar som ger, inte de som har märkeskläder. De som har mindre ger, de som har mycket de går bara förbi.

(Man, 38)

Under ett samtal med en av volontärerna på Filadelfiakyrkans dagverksamhet för socialt utsatta EU-medborgare beskriver hon, i likhet med studiedeltagare den skakiga vänskap som helt plötsligt kan uppstå. Hon berättar att hon engagerat sig speciellt i en släkt som kommit till Sverige och som idag försörjer sig genom att bedriva tiggeri. En av dem sitter utanför hennes port berättar hon och henne hade hon boende hos sig två veckor i juni 2015 för hon mådde så dåligt. *De andra* säger hon, dem går jag bara förbi, kanske säger hej, men hon blev en sådan här, mera som en nära vän.

6.3.2 Ett mångtydigt möte

Studiedeltagarnas förhållande till de förbipasserande är svårtolkat. Samtidigt som de överlag beskriver en positiv bild av de förbipasserande, där många kommer fram, är nyfikna och vill prata, berättar flertalet om människor som springer förbi utan så mycket som en blick på dem. Det är ungefär "fifty-fifty" säger en av studiedeltagarna när han berättar om mötet med de förbipasserande. Vad som framförallt har blivit tydligt i denna studie är att man inte har så mycket att säga om "de andra", det vill säga människorna som bara går förbi. Det är inte obligatoriskt att ge oss pengar säger en av studiedeltagarna med en axelryckning, den som vill ge ger oss, andra gör det inte. Han berättar att han är tacksam för den hjälp han får, men säger också att han inte tycker illa om dem som inte ger något. En studiedeltagare beskriver vidare mötet med förbipasserande och berättar att det tidigare hände att folk lät honom "sova en natt eller två" hemma hos dem, innan alla olika härbärgen för socialt utsatta EU-medborgare i Stockholm öppnade. En annan av dem berättar:

Alltså, det finns de som ser bra på en, de som hjälper en, sedan finns det alltid rötägg [...], men många kommer fram, de frågar hur mår du? Varför kom du hit? Har du familj? Sådana frågor. Vad ska man säga? De som frågar verkar bry sig lite mer, men för det mesta de frågar de inte, de bara ger och går vidare.

(Man, 38)

Alla studiedeltagare är medvetna om att deras närvaro upprör och de berättat att obehagliga situationer uppstår ibland. Flera av dem berättar om hatbrott och annan kränkande behandling de varit med om. En av de kvinnliga studiedeltagarna som är här ensam, berättar att hon ofta är rädd. Rädd för att vara ensam, rädd för att okända män ska komma fram till henne, rädd för fula kommentarer. Hon har själv inte varit med om någon incident, men säger att hon har hört om andra som har råkat illa ut. För att undvika detta har hon, liksom många av de andra studiedeltagarna bestämda platser som de går till varje dag och alla studiedeltagare är tydlig med att de inte själva tar första steget till kontakt med förbipasserande. En av studiedeltagarna berättar att hon brukar säga hej, men hon går aldrig fram till folk. Jag låter folk komma fram till mig säger hon bestämt. Alla studiedeltagare menar att de läser av situationen, de förbipasserande och avvaktar:

Jag sitter med huvudet nedsänkt och när jag hör att någon säger hej så vet jag att de går in på pressbyrån, handlar något och så kommer de med växel och då tackar jag Gud för deras barmhärtighet och även om de inte förstår rumänska så gör jag gesten som tack mot Gud och då förstår de.

(Kvinna, 50)

Trots en avvaktande framtoning händer det att studiegruppen blir påhoppade. En av studiedeltagarna berättar om hur han och hans familj blev överfallen av en ung man som kastade bensin och satte eld på deras kläder. En annan berättar om några förbipasserande, två unga tjejer som inte är snälla mot henne. Det handlar inte om handgripligheter säger hon, men de skriker åt henne och hon säger att hon kan höra på deras ton att de inte säger trevliga saker.

I mötet med de förbipasserande finns alltid en förhoppning om en gåva. Vad gåvan består av varierar dock och likaså hur förbipasserande ger pengar eller andra gåvor. Några slänger fram några mynt i farten. Andra stannar upp och ger i handen. De allra flesta som ger brukar komma fram berättar en av studiedeltagarna, men undantag finns självklart. En annan studiedeltagare berättar att det händer att människor följer med honom till Western Union och sätter in pengar direkt på hans konto:

Många väljer att skicka pengar direkt istället för att ge pengar i handen. Inte alltid, inte varje dag, men någon gång har det hänt. Många studenter, unga människor som har velat göra så, istället för att ge direkt i koppen så säger de; följ med, och så skickar de pengar med Western Union.

(Man, 40)

6.3.3 *Det hjälpsamma folket*

När studiedeltagarna beskriver sina upplevelser av människor som de möter varje dag pratar de om vänlighet och de flesta lyfter fram goda relationer och erfarenheter. Vem har inte hört talas om Sverige säger de, att Sverige är ett hjälpsamt land. Överlag berättar man om hur människor är respektfulla och hur de upplever att de flesta som de möter visar dem omtanke. Visst händer att det, som nämnt tidigare, att de möts av trakasserier och utsätts för kommentarer och förolämpningar, men långt ifrån alla har en erfarenhet av detta och för det mesta pratar man om de ”goda svenskarna”. En av studiedeltagarna pratar om vad han beskriver som den svenska hjärtligheten. Han säger att många svenskar har hundra procent hjärta. En annan studiedeltagare, även han med en positiv bild av Sverige berättar:

Jag tycker om det svenska folket, de är hjälpsamma, ja det är ett snällt folk, inget folk som är aggressivt, om man säger så, svenska folket har ett bra hjärta [...] i Rumänien det är helt tvärtom, för inget du kan råka illa ut, du kan bli misshandlad, du kan bli rånad, ett slag i huvudet och han bara går sin väg, för han tänker du är rom.

(Man, 29)

Flera av studiedeltagarna gör under intervjun jämförelser mellan Sverige och sitt hemland, mellan den svenska- och rumänska majoritetsbefolkningen:

Jag känner att mitt liv här i Sverige är bra, bättre än hemma. Här i Sverige är människorna fina, de är gulliga och många vill hjälpa oss. Folket är inte som i Rumänien där de är arga, där de går runt och spottar på oss och säger en massa fula ord till oss, kallar oss zigenare, zigenarpack [...] du behöver inte vara rädd att de ska hota dig, att de ska attackera dig och dina barn.

(Man, 35)

Hemma i Rumänien skrattar de åt oss, de spottar på oss, de kastar iväg oss och säger att vi är smutsiga, att vi är illaluktande romer, zigenare, vi får inte jobb, även om vi vill jobba, får vi inte jobb för att vi är romer. I Sverige är folket fina, de vill ibland att vi ska komma hem till dem, hjälpa dem så vi får ihop lite pengar, ja, de är trevligare.

(Kvinna, 25)

Respekt är också ett återkommande tema och flera av dem talar om vikten att vinna de förbipasserandes respekt för att öka chansen till en gåva. En del av den respekten handlar om framträdande, om att inte vara för påstridig och låta de förbipasserande vara dem som tar första kontakten, men man pratar också om vikten av att hålla sig hel och ren för att erhålla respekt. En av studiedeltagarna uppger att han uppskattar när han får lite kläder av förbipasserande, så jag kan klä mig väl säger han, så jag inte luktar och blir lite fräschare. Några andra studiedeltagare berättar:

Jag respekterar människor, så nästa gång de går förbi ger de mig kanske igen, man bygger relationer, ordet går från mun till mun [...] jag tänker långsiktigt inte kortsiktigt och behandlar dem därför med respekt.

(Man, 40)

Jag börjar dagen med att göra mig i ordning, att se respektabel ut det är viktigt, för att bli respekterad, jag fixar mig, ser till mina kläder och tar på mig min sjal, jag dricker en kopp kaffe, efter det går jag ut och tigger.

(Kvinna, 29)

6.4 Ur hand i mun

Ingen av studiedeltagarna vill tigga. Alla önskar en annan form av försörjning, men när alternativa försörjningsmöjligheter uteblir vänder man sig till tiggeriet som en sista utväg. Denna kategori bygger på hur de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tigger i påverkas såväl psykiskt som fysiskt av tiggeriet och mötet med Sverige.

6.4.1 Känsломässiga effekter av tiggeriet

Något som blir uppenbart under intervjuerna är att tiggeri som försörjningsmetod och mötet med de förbipasserande framkallar mycket känslor. Känslor som studiedeltagarna vittnar om är rädsla, saknad och sorg, men även glädje och tacksamhet. Man beskriver helt klart tiggeriet med blandade känslor. Alla är överens om att tiggeriet medför en känsla av skam och skammen är som nämnt ovan den känsla som lyst igenom starkast i samtliga intervjuer. Samtidigt blir man glad berättar en av studiedeltagarna, av den enkla anledningen för att magen blir mätt. En annan studiedeltagare berättar dock om den dåliga självkänsla som tiggeriet lett till:

Man känner sig svag, värdelös, det är svårt [...]de kanske ser ner på mig, de kanske ser ner på mig för att jag inte jobbar. Om jag hade haft ett annat jobb, hade de sett på mig

annorlunda, ja det tror jag nog.

(Man, 29)

Det är tydligt att många mår dåligt över sin situation, över att behöva tigga för sin överlevnad. Många pratar om saknaden och sorgen över att behöva lämna barnen, samtidigt är det de som ger dem kraft och håller dem igång. Två av studiedeltagarna berättar:

Saknaden är värst, men vad gör man inte för sina barn, det är mina barn som driver mig [...] ibland känns det ok, ibland vänder det och det känns värre. Vissa dagar tänker jag, titta på mig och var jag är, hur hamnade jag här? Tanken är alltid hemma hos barnen, hos min man, det är det som driver mig när det regnar och blåser, så att jag orkar stanna kvar.

(Kvinna, 29)

Man får hemlängtan, man mår dåligt, man gråter. Bara man pratar ett samtal med dem där hemma, man får gråten i halsen, jag pratar med dem så ofta jag kan, jag vill helst prata en gång per dag, men ibland kan det dröja två tre dagar.

(Man, 29)

Mitt i allt detta, sorgen och saknaden finns dock också en glädje. Glädjen över möjligheten som tiggeriet innebär. Tacksamheten över den hjälp de får, över att de får komma hit. Flera av studiedeltagarna berättar med stolthet hur de har lyckats skicka hem pengar så att de där hemma får det bättre. En av dem säger att han känner sig väldigt glad över att han får vara här och att han får tigga för sin familjs skull. Han är nöjd över den hjälp han får. Tacksamheten är lika stor varje gång jag får en gåva säger han. Förutom tacksamheten känner flera av dem som beskrivet ovan rädsla. De beskriver en vardag där de måste vara uppmärksamma på om någon ska spotta på dem, sparka på dem eller muggen. En av studiedeltagarna berättar att nätterna har blivit lite bättre sedan härbärgen för socialt utsatta EU-medborgare öppnat, men där får man bara sova fem dagar i rad, efter det vi är ute på gatan igen berättar han, rädda för att bli överfallna. Trots oron för överfall och att många är rädda för att sova ute är dock de flesta överens om att situationen är bättre i Sverige än hemma i Rumänien.

Under intervjuerna frågar jag studiedeltagarna om de tycker att människorna i Sverige ska ge till dem? De flesta av dem skruvar på sig, säger att de skäms när någon ger dem, samtidigt skulle de inte vilja vara utan gåvan. En av studiedeltagarna säger att man kanske inte behöver ge till alla, att det bästa kanske vore om de förbipasserande

väljer några av dem och ger bara till dem. Hur detta val skulle gå till är dock inget som hon utvecklar. Hemma i Rumänien berättar en annan studiedeltagare att hon alltid ger en RON eller två till de äldre människorna som tigger där.³ Jag vet hur det känns när man sitter och tigger och inte får något säger hon. Även om de skäms när man får en gåva understryker studiedeltagarna att de blir glada för vad de får. Får jag en krona, får jag två, vad jag än får, så är jag väldigt tacksam säger en av dem. En annan av studiedeltagarna berättar om känslan som uppstår när han får en gåva:

Jag blir glad givetvis, tacksam, jag välsignar honom, han och hans familj, jag ber som en liten bön för honom, tänker må Gud ge honom mer.

(Man, 29)

6.4.2 Faktiska effekter av tiggeriet

Alla studiedeltagare beskriver hur det är svårt att befinna sig långt hemifrån. Man oroar sig för familjen och barnen där hemma, men önskan att förbättra sin livssituation, ur ett såväl- kort- som långsiktigt perspektiv väger starkare än deras hemlängtan. Man befinner sig här i Stockholm och Sverige för att man inte har råd att vara kvar hemma. För att man hoppas kunna bygga sig en bättre framtid. Alla studiedeltagare drivs av tanken att tjäna ihop pengar deras barn får mat på bordet, men också av möjligheten för dem att gå i skolan och lära sig läsa och skriva. Man vill ge sina barn de möjligheterna som de inte själva fick. En av studiedeltagarna berättar:

I och med att vi är här och tigger får vi, jag och min fru ihop 200 - 300 kronor per dag när vi jobbar, ibland mer ibland mindre, men allt vi får vi skickar hem, och familjen mår lite bättre på grund av det. På grund av det så kan vi köpa kläder, vilket vi inte kunde förut, vi fick ta andras kläder, men nu kan vi köpa kläder till barnen, mat, det som de vill ha, det som de behöver, så ja, vi har fått det bättre.

(Man, 38)

Pengarna man tjänar in i Sverige går till att höja deras levnadsstandard. Studiedeltagarna pratar vidare om möjligheten att köpa mat och kläder och betala hyra. Tiggeriet innebär att de kan söka sjukvård vid behov och förbättra sin hälsa. De kan erbjuda sina barn en

³ Nya Rumänsk Leu är den rumänska valutan och har koden RON.

utbildning. De pratar om skolavgifter och skolmaterial. Ur intervjuerna framgår det att det framförallt är möjligheten att kunna skicka sina barn till skolan som är viktig:

Båda mina barn går i skolan, det är viktigt, så att de får en framtid, det är därför jag är här, för att samla in pengar så jag kan köpa kläder till dem så de ser respektabla ut, hela och rena, annars kan de inte gå i skolan [...] man måste klä dem så de passar in i samhället, man ser ner på barnen om de inte är välklädda.

(Kvinna, 29)

En annan av studiedeltagarna kommer även han in på hur viktigt det är att barnen ska gå i skolan. Han säger att han inte begär mycket, det enda jag egentligen vill är att ni hjälper mig med mina barns skolgång. Han berättar vidare hur allt i Rumänien kostar pengar inget är gratis säger han. Skolan kostar pengar och jag har fem barn. Finns det inga pengar, blir det ingen skola. En av de kvinnliga studiedeltagarna berättar hur hon en morgon hemma i Rumänien inte hade någon frukost till barnen och att de inte ville gå till skolan hungriga. Den dagen berättar hon, slutade med att hon och barnen åkte in till staden. I staden där kan man tigga till sig munkar, kringlor och lite pengar. När man är hungrig är det ibland mycket mer lockande att åka in till staden och tigga än att gå i skolan säger hon.

Alla pengar som man tjänar i Sverige skickar man hem till barnen och familjen så att de ska ha det bra och man uppger att livet har blivit bättre på många sätt. Studiedeltagare berättar att barnen går i skolan och att de har kunnat fixa sina hus. De berättar hur man nu har möjlighet att köpa de mediciner man behöver och att de har mat på bordet. Bokstavligt talat kan man säga att de bygger en bättre framtid genom tiggeriet. Dock är man försiktig när man pratar om framtiden. En av studiedeltagarna säger att han märker att människor ger mindre och mindre och att han inte tror att den situation han befinner sig kommer hålla så länge till. Vad som kommer hända då vågar jag dock inte tänka på säger han. En annan berättar:

Att hitta ett jobb, det ä en dröm alltså, att göra ordning för min familj, fixa mitt hus, mitt hem, så att min familj får det bra, så att de inte behöver liksom skämmas, att vi överlever, att vi kan få ett vanligt liv.

(Man, 29)

Samma studiedeltagare delar även han med sig om sina tankar om framtiden:

Jag vet inte vad som händer imorgon, jag vet bara vad som händer idag, morgondagen är inte min, jag lever i nuet.

(Man, 29)

6.5 Upp till kamp

Från första parkett kan vi idag följa de socialt utsatta EU-medborgarnas resa genom Europa. En resa de gör för att förbättra sina liv. De har lämnat barn och familj i hopp om arbete och försörjning, men det blir inte alltid som de tänkt sig. Tidningar och media målar ofta upp en kritisk och negativ framställning av de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri, då de ofta beskrivs som brottslingar som inte lider någon nöd (Alenius, 2012; Roman, 2014). I denna studie framkommer dock en annan bild och vi får möta människorna bakom rubrikerna. Denna kategori bygger på de socialt utsatta EU-medborgarnas strävan och upplevelse av tiggeri som försörjningsstrategi.

6.5.1 Ett skamfullt jobb

Majoriteten av studiedeltagarna beskriver hur de börjar dagen med att söka efter någon form av arbete. De pratar om sysslor som att "bära saker", göra trädgårdsarbete eller städa. En av studiedeltagarna berättar att en vanlig dag börjar med att försöka hitta något "annat" att göra, efter det samlar han pantburkar. Om han varken hittar arbete eller burkar, är tiggeriet det alternativ som återstår. Denna beskrivning återkommer i de flesta intervjuer. Först letar man arbete, efter det tigger man. De händer att studiedeltagarna hittar ströjobb, men inte ofta. En av dem som lyckats hitta lite ströjobb berättar:

Vissa svenska folk brukar komma fram till mig för att de ska hjälpa mig [...] så vill de att jag ska komma hem och städa hos dem, tvätta, tvätta fönster, liksom bara för att de ska känna att de inte bara ger, å så får jag jobba lite för det också, det känns bra.

(Kvinna, 25)

Hon berättar även att hon har arbetat lite hos en av volontärerna som hon träffat under Filadelfiakyrkans dagverksamhet:

Tjejen som jobbar här har frågat om jag kan komma hem henne och där har jag fått hjälpa henne i trädgården och i hemmet. Hon kan spanska och jag kan också spanska, så det underlättar för mig. Då har hon gett mig lite pengar så att vi klarar oss, så vi kan skicka hem till barnen.

(Kvinna, 25)

Uppenbart är att ingen av dem tycker om att tigga, men som nämnt tidigare upplever de att de inte har något annat val. Det är en överlevnadsstrategi. Om vi inte får ett tillfälligt arbete så är vi så illa tvungna att sitta och tigga för att klara dagen berättar en av studiedeltagarna. En annan av dem berättar:

Ska man gå och råna någon bara för att få mat på bordet? Är det bättre att stjäla och åka fast så familjen inte kan överleva? Då är det bättre att tigga.

(Man, 35)

Utifrån intervjuerna framgår det att det i första hand är kvinnorna som tigger medan männen letar efter annan sysselsättning. Alla manliga studiedeltagare berättar att det främst är deras fruar som tigger, men understryker en av studiedeltagarna: ”Våra damer vill också jobba, det är därför de är här”. Bland de kvinnliga studiedeltagarna är det främst de yngre kvinnorna som pratar om längtan efter ”riktigt” arbete. De äldre kvinnliga studiedeltagarna uttrycker ingen glädje över att behöva försörja sig genom tiggeri, men upplevs inte heller vara lika främmande för situationen. Två av de kvinnliga studiedeltagarna har försörjt sig genom tiggeri sedan de var barn. De berättar:

Jag har ju tiggat sedan jag var ett litet barn, så det är det enda man vet, efter att min pappa dog har jag bara gått och tiggat, hela tiden.

(Kvinna, 50)

Jag började tigga när jag var sju år, pappa var ju handikappad, hade problem med benen och hade inget jobb och mamma har inte gått i skolan över huvud taget [...] jag gick och tiggde för vi hade ingen mat och inget att klara oss på.

(Kvinna, 29)

De andra studiedeltagarna beskriver situationen som mer främmande och skamfylld. En av studiedeltagarna säger ”det här är inte normalt”, det normala livet är hemma, med min man och mina barn. Där tillhör jag säger hon, här är jag en främling. En annan av studiedeltagarna säger att han önskar att de kunde få ett ”vanligt liv”. Varken han eller de andra studiedeltagarna lever det liv som de hade hoppats på i Sverige. Tiggeri är inte den sysselsättningen de hade tänkt sig och alla prata om önskan av ett ”riktigt jobb”. Med ett riktigt jobb menar de något som inte innebär samma passivitet som tiggeriet. Dock är

tiggeriet det enda arbete som finns och några av dem pratar faktiskt om tiggeriet som ett jobb, även om det inte är drömjobbet:

Om jag ska säga något om tiggeri, ja, jag anser det som ett jobb, men samtidigt som en väldigt stor skam. Det är inte ett jobb där man använder kroppen, fysiskt, visst det är tiggeri, det är skamfullt.

(Man, 38)

Jag har varit i Akalla i 5 år, det är där jag har jobbat. Vi sover ute på gatorna, vi var ungefär 50 – 60 personer som bodde och jobbade där.

(Man, 40)

6.5.2 Jakten på ett bättre liv

Samtliga studiedeltagare uppger att de är i Sverige för att tjäna ihop pengar så de kan försörja sig och sin familj. Man vill arbeta men deras valmöjligheter är som sagt begränsade och i brist på annat tigger man. Det är ingen som förväntar sig gåvor från de förbipasserande. Alla säger att de är tacksamma för vad de får. De gåvor som studiedeltagarna framförallt pratar om är mat, pengar och kläder. Mat så att de klarar dagen, pengar så de kan skicka hem till sina barn och familjer. Kläder så de håller sig hela och rena och blir respekterade. En av studiedeltagarna berättar:

Alla pengar vi får in går till mat, kläder, till att överleva, så att barnen kan gå i skolan, så att de ser vanliga ut, inte ser ut som, alltså, vad ska jag säga, så att de inte ser trasiga och fattiga ut.

(Man, 38)

Det är inte bara pengar man skickar hem. Två av de kvinnliga studiedeltagarna berättar hur de brukar samla mat från soptunnor, kött tillexempel, som de tillagar och skickar hem med bussarna till Rumänien. På så sätt får barnen mat säger de. De pengar som de samlar ihop ska finnas kvar för andra utgifter. Alla respondenter skickar hem pengar löpande och det finns aldrig något att lägga undan. Alla är överens om att det lönar sig att tigga i Sverige. Om vi inte skulle få något, skulle vi inte komma säger de. Studiedeltagarna som varit i Sverige under en längre period beskriver dock en försämrad (ekonomisk) situation. Gåvorna blir färre och färre, summorna mindre och mindre. Hur mycket de får in på en dag varierar och exakt hur mycket de får in framgår inte i denna studie. Under en intervju frågar jag en av de kvinnliga studiedeltagarna hur mycket hon tjänar på en dag? Hon

gräver hon lite i sin ficka och tar fram tre tjugolappar och lite mynt, det är uppskattningsvis 100 kronor. En annan studiedeltagare gör på precis samma sätt när jag frågar henne samma fråga någon vecka senare. Hon tar fram en plastpåse ur fickan och säger: ”Nu ska jag faktiskt räkna, för jag är nyfiken [...] 21 kronor, det är hela dagen, folk ger inte så mycket. Vad ska man äta? Igår kväll åt jag inget”. En bra dag fortsätter hon kan man få ihop 50 kronor, så var det inte förr, då fick man ihop i alla fall 200 kronor.

Alla är överens om att man får ihop allt mindre och de säger att de tror att de beror på att de blivit för många. En av studiedeltagarna som försörjt sig genom att bedriva tiggeri i Sverige sedan 2010 säger att det var mycket mer lönsamt början. Nu är det mycket romer säger han, mycket tiggare ute på gatorna. Han uppger att han förstår att människor börjar tröttna. Även en av de kvinnliga studiedeltagarna som uppger att hon får in allt mindre pengar säger att hon tror de beror på att de blivit så många. Kanske säger hon också, har vi fått dåligt rykte: ”Folk tror att vi stjälar, tjuvar och rånar”. Även om tiggeriet innebär såväl fysiska som psykiska påfrestningar uppfattas tiggeriet som mindre riskfyllt än någon form av kriminell aktivitet. Att någon av dem skulle syssla med någon kriminell verksamhet förnekar de bestämt. Med stolthet berättar de att de inte ”tjuvar” eller ”begår brott”. Vi tigger ju för att slippa begå brott berättar de.

När jag frågar vad den bästa gåvan skulle vara svarar en av studiedeltagarna att det inte finns något som heter det bästa, allt är det bästa säger han. En annan uppger att det bästa skulle vara om han fick ett arbete. Flera av dem drömmer vidare om ett ”riktigt” hem i Rumänien. De säger att de försöker spara lite pengar så de kan rusta upp sina bostäder i hemlandet, men som nämnt tidigare finns det sällan några pengar över till detta. En av studiedeltagarna berättar om sin dröm om ett ordentligt hus och berättar att hon just nu försöker spara ihop till lite material för att avsluta det hus som de håller på att bygga:

Jag tänker att jag måste göra något, för det känns som om jag inte har länge till att leva. Jag tänker på mina föräldrar som gick bort när de var 55 år. Jag är 50 nu och känner att jag måste ju liksom göra något så det blir bättre för barnen. Om jag inte ordnar huset blir mina barn utan hem och möjligheter.

(Kvinna, 50)

6.5.3 *Familjen i centrum*

Ingen av studiedeltagarna tänker sig en framtid i Sverige. De har sina rötter och sina familjemedlemmar där hemma och alla pratar om längtan hem till familjen. Att familjen är viktig och att deras välmående är enda anledningen till att man befinner sig i Sverige framkommer tydligt. Alla studiedeltagare, såväl kvinnorna som männen pratar mycket om barnen därhemma och upprepar att det är för deras skull som de är här. Ingen av dem har barnen med sig och uppger att man aldrig haft en tanke på att ta med dem till Sverige. En av de kvinnliga studiedeltagarna säger att de är tryggare hemma i Rumänien, men uppger samtidigt att hon är orolig för dem när hon inte är hemma med dem. När vi är här säger hon, vet vi inte hur våra barn mår, om de är tvättade och har mat? Hemma i Rumänien är de flesta omhändertagna av mor – eller farföräldrar eller andra släktingar. En studiedeltagare berättar att hon och hennes man turas om att komma till Sverige. När vi pratar om barnen är det tydligt att flera av dem längtar hem. Saknaden är påtaglig i alla intervjuer och tanken på barnen ger dem något sorgset i blicken. Det är dock tydligt att det även är barnen och deras framtid som driver dem. En av de kvinnliga studiedeltagarna sammanfattar: ”Vad gör man inte för sina barn!?”.

7. Diskussion

För att diskutera resultatet av denna studie har jag valt att använda olika teoretiska perspektiv som på olika sätt berör rör tiggeriet och interaktionen kring tiggeriet och gåvoutbytet. Gällande gåvoutbytet och kopplingen mellan gåvan och tiggeriet hänvisar jag i första hand till Marcel Mauss (1972) analys av gåvoinstitutionen. När jag behandlar mötet och samspelet mellan givare och mottagare utgår jag främst från Johan Asplunds teorier om social responsivitet och asocial responslöshet. Gällande frågan kring tiggeri som arbete eller försörjningsstrategi kommer jag bland annat utgå från Swansons (2010) och Zelanos (2016) tankar om tiggeri som arbete och försörjningsstrategi.

7.1 Sammanfattning av resultat

Syftet med denna studie var att undersöka hur de socialt utsatta EU-medborgarna själva uppfattar tiggeriet och hur tiggeriet påverkar deras välbefinnande. Överlag stödjer resultat tidigare forskning kring ämnet, med tillägg av deras egna beskrivningar av fenomenet.

Känslan av skam och upplevelsen av att inte ha något annat val än att försörja sig genom att bedriva tiggeri löper som en röd tråd genom hela resultatet. Det framkommer att de socialt utsatta EU-medborgarna kommer till Stockholm och Sverige för att förbättra sin ekonomiska situation och för möjligheten att erbjuda sina barn en bättre framtid. På grund av fördomar och diskriminering är de dock fångade på samhällets botten och i jämförelse med annan kriminell verksamhet framstår tiggeriet som en det bästa möjliga alternativet. Alla säger att de hellre vill arbeta, men i brist på andra tillgängliga försörjningsmöjligheter, i Sverige och i hemlandet, blir tiggeriet det enda "arbete" och försörjningsmöjlighet som finns kvar. I likhet med tidigare studier beskriver studiedeltagare en tacksamhet och de berättar om förbipasserande som ger dem kläder, mat och pengar, om människor som möter dem med vänlighet. Trots många provningar, såväl känslomässiga som fysiska lyfter majoriteten lyfter fram de goda relationerna och erfarenheterna av Sverige. Överlag beskriver studiedeltagarna en positiv bild av tiggeriet och mötet med de förbipasserande, men man berättar även om trakasserier och otrevligheter i mötet med förbipasserande. Deras beslutsamhet är extrem och det framkommer att de skulle göra allt för sina barn och deras framtid. Genom tiggeriet förbättrar de sin levnadsstandard och sin ekonomiska situation. Tiggeriet skapar försörjningsmöjlighet och möjliggör att deras barn får tak över huvudet och utbildning. I

mötet med förbipasserande blir de även sedda och bekräftade, vilket underlättar skammen som många känner över att behöva be om allmosor från förbipasserande.

7.2 Resultatdiskussion

7.2.1 Förhållandet till ”publiken”

Generellt har de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri en positiv inställning till sin ”publik”. De beskriver ett möte med godhjärtade människor som hjälper dem och ser till mer än sig själva och sina egna problem. Majoriteten uppger att Sverige är ett bra land att befinna sig i och så länge man är respektfull och hederlig får man respekt och vänlighet tillbaka. I likhet med tidigare studier (se exempelvis Engebrigsten et al. 2014; Markkanen, 2014), har studiedeltagarna överlag mer ros än ris att säga om det land man befinner sig i och de människor man möter. Studiedeltagarna är tacksamma för gåvorna och den hjälp de får och den känslan håller man fast vid när någon förbipasserande behandlar dem mindre respektfullt.

Ett sätt att skildra de socialt utsatta EU-medborgarnas relation till de förbipasserande är att titta på Asplunds teori om social responsivitet och asocial responslöshet. Asplunds teori handlar om människans sällskaplighet och utgår från att människan är en social varelse med ett medfött behov av att socialisera. Detta behov går att urskilja även hos de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri på Stockholm gator. Mötet mellan de socialt utsatta EU-medborgarna och deras ”publik” handlar dock om något mer än social responsivitet och hälsningsfraser. Det handlar i första hand om försörjning och om överlevnad, men utan detta växelspel skulle de stå utan försörjning. Om studiegruppen och människorna runt omkring dem inte skulle starta en kommunikation, så skulle gåvan och det välbefinnande som den innebär med störst sannolikhet utebli. Studiegruppen är beroende av andras människors sociala responsivitet, av att ingå i ett responsorium. Det har betydelse för deras faktiska överlevnad, men också deras känslomässiga mående. Asplund (1987) skriver att respons från andra människor är viktigt, genom den blir vi bekräftade och detta är något som blir väldigt tydligt av resultatet av denna studie. Skammen som tiggeriet innebär finns där, men i mötet med de förbipasserande skapas något mer än skam, det skapas välbefinnande. Välbefinnande är en subjektiv upplevelse, det är tydligt i denna studie. Trots att tiggeriet på många sätt medför negativa känslor, blir studiedeltagarna i mötet

med dem som ger sedda och bekräftade som människor. Studiedeltagare pratar om känslor som glädje, tacksamhet och tillfredsställelse. Precis som Orem (2001) beskriver, känner de ett slags välbefinnande i en tuff situation.

I sin bok *Gåvan* skriver Mauss (1972) om gåvor och gengåvor som blir utbytta i gemenskap. Han menar att gåvan skapar band och lojaliteter, något som även verkar stämma överens med resultatet i denna studie. Även om tiggeriet i första hand handlar om att skapa sig en inkomst framkommer det även tydligt att det sociala mötet med de förbipasserande är av stor betydelse. Studiegruppen pratar om "sina" givare och det verkar uppstå en ömsesidighet mellan den som ger och den som tar emot. Den fasta platsen upplevs vidare viktig då det innebär ett regelbundet möte med människor som passerar dem. Denna regelbundenhet leder till en känsla av trygghet och säkerhet och relationer skapas, relationer som i vissa fall även kan kallas vänskap. Dessa regelbundna förbipasserande, "vännerna" får en roll som förbindelselänk mellan de socialt utsatta EU-medborgarna och samhället, vilket legitimerar och ger acceptans av studiegruppen. All integration och respons är dock inte positiv, varav man kan prata om ett mångtydigt möte. Detta blir tydligt när en studiedeltagare i ena andetaget berättar om människor som behandlar honom med respekt och vänlighet, för att sedan berättar om människor som behandlar honom illa. Han säger att de förbipasserande oftast inte litar på dem: "[...]de är rädda för att vi ska stjäla". Mångtydigheten framkommer vidare när studiedeltagarna beskriver hur den ena förbipasserande sparkar till pappersmuggen medan den andra lägger pengar i den. Vidare så beskriver de ofta en situation där de inte får något bemötande överhuvudtaget. De pratar om dem som inte tittar på dem, som går förbi dem utan så mycket som en blick. Detta menar studiegruppen är de förbipasserandes sätt att undvika dem och det är tydligt att detta påverkar studiegruppen på ett negativt sätt. Genom att inte prata med studiegruppen eller titta på dem uppvisar de förbipasserande ett beteende som man enligt Asplunds teori skulle kunna likställa med att förneka studiegruppen som människor. Detta menar Asplund (1987a) vidare kan leda till psykisk ohälsa. Ingen av studiedeltagarna tar upp ämnet psykisk ohälsa, dock framkommer det av resultatet att det är mentalt påfrestande för studiegruppen att försörja sig genom tiggeri, då de ofta återkommer till skammen som tiggeriet för med sig.

Förutom vänskap och goda relationer beskriver studiedeltagarna obehagskänslor i samband med tiggeriet, hur man ofta är rädd och en man berättar om hur han blivit

överfallen och fått bensin kastad på sig. Vidare beskriver studiedeltagarna stora skillnader i kontakten med de förbipasserande. I mötet med givaren, de som stannar upp och byter några ord med dem beskriver de en form av konkret socialitet. En relation uppstår som kännetecknas av emotionalitet och samförstånd. Vänskap kan uppstå när man minst anar och det har det gjort. I mötet med ”de andra”, de som bara går förbi, möjligtvis slänger ur sig ett opersonligt hej, beskriver man snarare en form av abstrakt socialitet. Dessa relationer, om man ens kan prata om en relation, är utbytbara och kännetecknas av en slags frånvaro och likgiltighet.

Det är inte svårt att se social responsivitet där ingen sådan finns skriver Asplund (1987). Vad som däremot är svårt att inse är att en medmänniska inte alltid är en medmänniska. En form av ”falsk” social responsivitet som Asplund beskriver är den asociala pratsamheten. I denna studie skildras den asocialt pratsamme som de förbipasserande som kanske säger hej, möjligtvis stannar, slänger en blick på studiegruppen, men inte så mycket mer. Enligt Asplund (1987a) innebär asocial pratsamhet en speciell form av mikromakt då den asocialt pratsamme, egentligen förhåller sig till motparten som om den inte fanns. I många fall handlar mötet mellan de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri och de förbipasserande om ett kort möte. Ibland enbart en kort hälsningsfras. Det är bara där och då, hej – hej, som de möts och deras liv för en kort stund överlappar. Detta får mig att fundera, om social responsivitet är begränsad till en viss plats, om det finns en tydlig gräns, eller om det responsorium som Asplund (1987a) pratar om och som studiedeltagarna stundtals upplever på gatorna kan förflyttas till andra platser i staden? Där en lite djupare relation uppstår skulle jag tro att det är en möjligt, men i de allra flesta fall handlar det inte om någon vänskap. I många fall möter de socialt utsatta EU-medborgarna ”riktig” öppenhet och medmänsklighet, men majoriteten skulle jag säga möter asocial pratsamhet, tomma ord. Denna tanke styrks av hur studiedeltagarna beskriver en vardag som hårdnat, där gåvorna blivit mindre och flera uppger att man märker hur människor ”börjar tröttna på tiggeriet”. Jag menar att den asociala pratsamheten är något som helt klart existerar i de socialt utsatta EU-medborgarnas liv. Många förbipasserande hälsar, byter några ord, men bara när de själv vill och känner för det och alltid på deras villkor.

När man diskuterar förhållandet till de förbipasserande är det vidare lämpligt att undersöka de negativa aspekter och det våld som mötet med de förbipasserande ibland slutar i. Våldet kan se olika ut, man kan bli sparkad på, spottad på, utsatt för hårda ord eller andra kränkningar. Studiedeltagarna pratar om dessa möten med känsla av rädsla och obehag och det framgår att även om man inte alltid förstår vad de förbipasserande säger till dem, uppfattar man tonlägen, vilket hjälper dem tolka deras inställning och bemötande. Vad som också blir tydligt i denna studie är att det är långt ifrån alla som har någon egen erfarenhet av att bli utsatt för någon form av brott eller kränkande handling, vilket motsäger den forskning som på senaste åren har kommit fram till att diskrimineringar, olika typer av hatbrott och kränkande handlingar har ökat mot målgruppen (Lacatus, 2015; Wallengren & Mellgren, 2017). Dock är det absolut en fråga som studiedeltagarna måste förhålla sig till, vilket man gör genom att resa i grupp, hitta säkra övernattningsställen och hålla sig till välkänd mark när man tigger, där människor känner igen dig. Dessa strategier har framkommit varit positiva för såväl ”dagskassan”, som studiedeltagarnas säkerhet.

Något intressant som vidare framkommit i denna studie och som även tidigare forskning (se exempelvis Engebrigsten et al., 2014) kommit fram till är att de förbipasserande som reagerar negativt på de socialt utsatta EU-medborgarnas närvaro, eller de som inte reagerar alls, verkar försvinna in i den stora massan för den aktuella forskningsgruppen. Studiegruppen lägger ingen energi på dem som inte ser dem eller uppmärksammar dem. Precis som McIntosh och Erskine (2000) beskriver hur deltagare i deras undersökning börjar bli så vana att människor som försörjer sig genom tiggeri att de helt enkelt inte reflekterar över dem längre, reflekterar inte studiedeltagarna i denna studie över dem som inte ser dem eller inte ger dem.

7.2.2 Vad som faktiskt händer

Enligt det svenska samhällets normer och regler anses tiggeriet som ett avvikande beteende och har ofta studerats just utifrån denna ståndpunkt. Trots detta verkar det som att många förbipasserande inte kan låta bli att ibland ge pengar eller andra gåvor till de socialt utsatta EU-medborgarna som sitter utanför ICA eller Pressbyrån. Enligt Mauss (1972) ger människor snarare för att de själva ska må bättre, än för att personen som tar emot gåvan ska må bra. Alla gåvor är inte altruistiska och kanske ger de förbipasserande för sin egen skull? Moralfrågor och etiska dilemman, huruvida man bör ge eller inte är

dock inte det som denna studie fokuserat på. Fokus har istället legat på hur tiggeriet upplevs och hur studiedeltagarna själva upplever sin situation på Sveriges gator i samband med tiggeriet.

Ett sätt att porträttera de socialt utsatta EU-medborgarnas relation till de förbipasserande är att titta på Mauss teori om gåvor och reciprocitet. Han pratar om gåvans normer, om skyldigheten att ge, ta emot och återgälda gåvor. Alla mellanmänniska relationer har regler, men när det kommer till gåvor och gengåvor finns dock en skillnad i förhållandet mellan de som försörjer sig genom att bedriva tiggeri och deras ”publik”. Här gäller andra regler än i övriga samhället. Vad kan man då lära sig om tiggeriet och förhållandet mellan givare och mottagare när vi tittar på fenomenet i ljuset av Mauss teori om gåvoutbytet? Till att börja med måste man ställa sig frågan vad en gåva är värd och om gåvor alltid måste återgäldas med samma typ av värde? Jag menar att en gåva *inte* alltid måste återgäldas med samma typ av värde, poängen är snarare att man ger efter förmåga, oavsett om det handlar om en gåva till en socialt utsatt EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri eller en gåva till en familjemedlem. En far som ger sin son en speldator i födelsedagspresent förväntar sig inte samma gåva i gengäld på sin födelsedag. För honom har boken som han får tillbaka av sonen förmodligen samma värde. Man kan prata om likvärdiga gåvor även om det *faktiska* värdet är annorlunda. Som jag förstår Mauss måste inte storleken eller värdet av gåvan vara detsamma om mottagaren av gåvan har mindre resurser. Vidare tänker jag mig att det finns en slags överenskommelse mellan de socialt utsatta EU-medborgarna och givarna, där givarna inte förväntar sig något tillbaka från mottagaren, förutom möjligen ett tack. När man ger pengar eller en annan gåva till någon som försörjer sig genom att bedriva tiggeri finns ingen förväntan om en återgäldad gåva och det som man får tillbaka behöver inte vara materiell. Gengåvan kan lika gärna vara den tacksamhet som du som givare får tillbaka och den tacksamheten skulle jag i detta fall säga gör utbytet jämligt. Skulle man däremot *inte* bli bemött med tacksamhet kan detta nog tolkas som en oförskämdhet och därmed skulle gåvan kanske kännas meningslös och förmodligen ger man inte igen. Det lockar inte att ge en gåva till någon som inte visar sin uppskattning. Detta är lika sant när det gäller gåvor till de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri, som det är när det kommer till gåvor till vänner eller familjemedlemmar. Att detta är något som studiedeltagarna är medvetna om framkommer genom deras tankar

om vikten av respekt mot de förbipasserande och givarna. Man både känner och visar tacksamhet, annars kommer de inte tillbaka. Ytterligare ett sätt att se på återgåldandet av gåvan är att man tänker sig att de som försörjer sig genom att bedriva tiggeri, ger tillbaka en "passiv" gåva i form av att inga brott begås. På detta sätt skulle man kunna se på gatutiggeriet och gåvan som en typ av affärssuppgörelse; en peng idag och du tar inte från mig imorgon. Alla studiedeltagare framhåller dock att man bedriver tiggeri just för att slippa begå brott. Det är det bästa alternativt i deras situation. Vidare menar man att man önskar att man skulle kunna ge tillbaka mer än tacksamheten. Man är medveten om tiggeriets passivitet och man önskar möjligheten att ge tillbaka på något mer sätt, exempelvis genom att arbeta "på riktigt". I de flesta fall är det som kommer givaren åter tacksamheten, dock förväntar sig nog inte heller givaren något tillbaka när man ger till den som försörjer sig genom att bedriva tiggeri.

Det finns pengar att hämta i tiggeriet, annars skulle socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri inte vara här, men vad som blivit tydligt är även att gåvan (pengarna) innebär mer än bara en försörjning. Även om tiggeriet ger uppskov till många negativa tankar och känslor så blir de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri även sedda. När givare och mottagare hälsar på varandra bli mottagaren bekräftade som medmänniskor (Asplund, 1987a). Denna positiva effekt av mötet med de förbipasserande innebär att man orkar lite mer. Studiedeltagarna understryker att de behöver pengar, ekonomisk hjälp, men vad som också framkommit av studien är att mötet med givaren även ger en känsla av tillhörighet som inte finns i hemlandet och det bidrar till deras välbefinnande. Tack vare mötet med givaren påverkas såväl deras känslomässiga som materiella situation positivt.

Precis som Swanson (2010) framhåller i sin studie skapar tiggeriet utvecklingsmöjligheter för de människor som utför det. Swanson (2010) pratar speciellt om möjligheten som skapas för barn och unga att gå i skolan, möjlighet till ett bättre materiellt liv. Detta stämmer väl överens med resultatet i denna studie där majoriteten av studiedeltagarna som berättar hur man genom tiggeriet lyckats skicka sina barn till skolan, ge dem mat och kläder, ett bättre liv och framtid. Man berättar med stolthet hur man lyckats skicka hem pengar så de där hemma får det materiellt bättre. Att tigga på Sveriges gator tar på deras krafter, påverkar dem såväl känslomässigt som fysiskt, många blir sjuka och saknar sina barn. Det är en uppoffring för dem, men som man är mer än

villig att göra. Vad gör man inte för sina barn sammanfattar en av de kvinnliga studiedeltagarna. Man pratar med stor oro om barnen som är kvar hemma, funderar över hur de mår och hur de har det, men i likhet med Swanson (2010) menar jag att det inte vore rättvist att prata om något dåligt föräldraskap eller lathet. Om man tittar på de bakomliggande faktorerna till deras situation ser man att studiegruppen kämpar och jobbar hårt, förmodligen hårdare än många av oss någonsin har behövt göra. Familjens välmående är enda anledningen till att man befinner sig i Sverige.

7.2.3 Gatan som arbetsplats

De flesta i vårt samhälle idag är nog överens om att arbete är något som är viktigt och att alla som kan arbeta ska göra det. Full sysselsättning är ett mål i åtminstone de flesta västeuropeiska länder och därmed har arbete kommit att bli ett positivt laddad ord. Även studiedeltagarna i denna studie pratar om arbete i positiva ordalag. Alla vill arbeta, göra rätt för sig och ta hand om sin familj. I dagsläget finns dock inte den möjligheten för studiegruppen i hemländerna och i jakten på ett bättre liv har man tagit sig till Sverige för att söka försörjning. Om man slår upp ordet arbete i en ordbok så beskrivs det som den verksamhet på vilken en människa bygger sin försörjning (NE, 2018). Den historiska meningen med ordet är att arbete är det vi måste göra för att tjäna vårt uppehälle, få ihop vårt levebröd. Den kristna uppfattningen framhåller även arbetet som en social handling vilken bygger broar till andra människor. Sammanfattningsvis skulle man kunna säga att det är ett medel att skapa god materiell försörjning, men också en väg till social gemenskap (a.a.). Båda begreppsförklaringarna upplevs passande i sammanhanget med de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri. Att det är ett sätt att tjäna pengar på, tjäna sitt levebröd, är det ingen tvekan om. Vad som vidare framkommit tydligt i denna studie är att man skulle kunna se på tiggeriet som en social handling, då det skapar möten och relationer mellan människor.

Utifrån resultatet i denna studie framkommer det att ingen av studiedeltagarna är här för att tigga. Tiggeriet är det arbete man tar i brist på annat. Att tiggeriet är ett sätt för studiedeltagarna att klara dagen är dock tydligt. Det är en påtvingad, slitsam och på många sätt riskfylld sysselsättning som man måste ta till för att överleva. I likhet med Swanson (2010) och Rakodo (2002) pratar man om tiggeriet som en överlevnadsstrategi. Det är inte den sysselsättning man tänkt sig när man började sin resa till Sverige, men det är den strategi man tvingats ta till. Ingen av studiedeltagarna pratar om tiggeriet som sitt

drömjobb, men man pratar med tacksamhet om den möjlighet som tiggeriet ändå innebär. Man får ihop mer pengar än vad som någonsin skulle vara möjligt i hemlandet och man får möjligheten att ge sina barn en bättre framtid. I överstämmelse med tidigare forskning (Swanson, 2010) vore det fel att beskriva studiegruppen som lata och ovilliga att arbeta, då de flesta av dem förmodligen sliter hårdare för sitt levebröd än många andra i vårt samhälle. Att tigga är ett hårt arbete, påfrestande såväl psykiskt som fysiskt. Frågan man kan ställa sig är dock om man verkligen kan prata om tiggeriet som ett arbete? Man skulle kunna svara både ja och nej. Att det är en försörjningsstrategi är det ingen tvekan om (Rakodi, 2002; Swanson, 2010, Zelano, 2016), men är det ett ”riktigt” arbete? Enligt Zelano (2016) är det problematiskt att prata om tiggeriet som ett arbete, då arbete tillskillnad mot tiggeriet, inbegriper en aktiv handling. Detta är något som flera studiedeltagare också återkommer till när de pratar om tiggeriet, att de hellre skulle vilja ha en aktiv sysselsättning där de får använda kroppen. Man pratar om arbete som att ”bära saker” utföra trädgårdsarbete eller städa. En av studiedeltagarna beskriver hur hon skäms över att sitta ner på gatan och tigga, då hon är ung och frisk och skulle kunna arbeta på riktigt. Å andra sidan pratar flera av studiedeltagarna om tiggeriet som en typ av arbete, även om det är ett skamfullt jobb. Alla studiedeltagare i denna studie pratar om tiggeriet som en sista utväg, samtidigt är tiggeriet något som alltid funnit med i livet och några av studiedeltagarna har tiggat sedan de var små. Något som är beklämmande är att många av dem inte ser på sin situation som speciellt utsatt. De ser på tiggeriet som ett arbete och de uppger i kontrast till hemlandet att de upplever sin situation i Sverige som bra. Om de hade fått välja, hade de förmodligen dock valt någon annan sysselsättning, men de får inte välja. Marginalisering, stigmatisering och fattigdom. Myter, rykten och framställningen av studiegruppen i såväl deras hemländer som här gör att man ställer sig frågan om de socialt utsatta EU-medborgarna egentligen själva gör valet att försörja sig genom att bedriva tiggeri, eller om vi har gjort det valet åt dem? När inga andra möjligheter kvarstår, tvingas de till detta val.

Att det inte finns någon empirisk grund för myten att man som tiggare skulle tjäna stora pengar, är den tidigare forskningen överens om. Såväl Engebrigsten (2012) och Adriaenssens och Hendrickx (2011) poängterar att tiggeri *inte* är en lönsam verksamhet. Utifrån mina intervjuer framgår att man kan tjäna allt ifrån 21 kronor till 200 – 300 kronor per dag. Att det inte är något man blir rik på är studiedeltagarna överens om, men

man klarar sig. Så långt stämmer resultatet överens med den tidigare forskningen. I jämförelse med vad de tjänar i Rumänien, som i många fall är inget, är tiggeriet en lönsam verksamhet. Majoriteten menar att det är värt att komma till Sverige. En av studiedeltagarna berättar: ”Om vi inte skulle få något, vi skulle inte komma”. En annan säger: ”Hemma får vi inte tigga, det är förbjudet, vi försöker skaffa jobb, men det finns inga jobb, det finns ingen mat på bordet. Här kan man göra sig en hundring, hundrafemti kronor, man kan överleva dagen”. Många av studiedeltagarna har försörjt sig genom att bedriva tiggeri i Sverige i flera år, vilket säger oss att det *har* varit lönsamt, annars skulle de inte komma tillbaka. Utifrån intervjuerna framgår det dock att man tjänar allt mindre och huruvida tiggeriet fortfarande *är* lönsamt idag går att diskutera och många upplevs tveksamma till att tiggeriet är något de kommer fortsätta med i längden.

Att människorna som tigger på våra gator och torg har blivit fler kan man konstatera bara genom att ta en promenad genom Stockholm. Detta är något som även studiedeltagarna i denna studie har uppmärksammat och de säger att de förstår att människor börjar bli trötta: ”Nu är det mycket romer, mycket tiggare” Vidare menar de att det märks i ”dagskassan” som blir allt mindre. Trots att studiegruppen får in allt mindre pengar, trots att många periodvis sover ute på gatorna menar dock majoriteten att livet är bättre i Sverige, en bild som tidigare studier bekräftar. Livet på gatan är tufft, men många av dem saknar skäligen bostäder även hemma i Rumänien. De saknar ofta självbestämmande, har berövats sina möjligheter till försörjning och har därför svårt att skicka sina barn till skolan. I och med tiggeriet förbättras deras levnadsstandard och tiggeriet ger dem möjligheten att ta hand om sina sjuka familjemedlemmar, rusta upp hemmet, klä sina barn och skicka dem till skolan. Tiggeriet bidrar till deras akuta överlevnad och på ett sätt ger det dem möjlighet till ett bättre liv. Samtidigt är uppoffringarna stora och inget av detta är i linje med de mänskliga rättigheterna. Alla människor har rätt till en levnadsstandard tillräcklig för den egna och familjens hälsa och välbefinnande, inklusive mat, kläder, bostad, hälsovård, men är det inte även en mänsklig rättighet att kunna uppnå dessa rättigheter utan att behöva bedriva tiggeri?

8.Slutsats

Fokus i denna studie har riktats mot de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri i offentligheten i Stockholm. Denna studie har undersökt deras

upplevelse av att tigga och hur tiggeriet påverkar deras välbefinnande. Som nämnt tidigare har denna studie inte som målsättning att tala för alla de socialt utsatta EU-medborgare som försörjer sig genom att bedriva tiggeri på Sveriges gator. Målet är att ge en röst till de unika människorna som medverkar i just denna studie och resultatet här kan därigenom ses som ett exempel på hur de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri upplever sin verklighet och vardag bakom pappersmuggen. Denna undersökning ger således ingen fullständig bild av fenomenet. Det är dock min förhoppning att resultatet kan bidra till kunskapsläget och till viss del fylla det glapp som existerar kring denna grupp av utsatta människor.

Varje människas livshistoria är unik och självklart finns det flera olika levnadshistorier bakom tiggeriet. Av studien framkommer det dock att tiggeriet innebär ett hårt liv som tär på deltagarna i studien. De lever ett liv i social utsatthet och ekonomisk ojämlikhet i såväl Sverige som i sina hemländer. De beskriver en tuff vardag i Sverige med en stark hemlängtan. Man är inte här för att man tycker det är roligt. Det handlar om överlevnad, om att låta sina barn gå i skolan och skapa bättre boende för sig och sin familj. Utöver den tuffa vardagen de upplever, framkommer det att tiggeriet även innebär psykiskt lidande i form av dåligt självförtroende och skam över att behöva ta emot förbipasserandes gåvor. Skam är den känsla som lyser igenom starkast under hela studien, samt känslan av att inte ha något annat val. Man står dock ut då fördelarna med tiggeriet upplevs överväga lidandet. Kort sagt kan man säga att tiggeriet innebär blandade känslor. Tiggeriet är inte ett drömjobb, det är en försörjningsstrategi man tar till när valmöjligheterna tagit slut. De måste överleva och i brist på annat och istället för att begå kriminella handlingar vänder sig studiegruppen till tiggeriet. Man skulle kunna prata om ett ”icke val” mellan två dåliga alternativ. Studiedeltagarna beskriver det som ett skamfullt jobb, men med fördelen att man kommer i kontakt med andra människor och man överlever dagen.

En annan slutsats är att det tycks vara så att de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri i stor utsträckning upplever mötet med de förbipasserande som positivt. Man lyfter fram goda relationer och i deras värld, får de tillmötesgående svenskarna teckna bilden av oss allihop. De är vana att bli behandlade värre i sitt hemland och mötet med det ”hjälpande folket” får ett skamfullt jobb att kännas

lite bättre. I mötet med det hjälpsamma folket får de inte bara en gåva som innebär ett bättre liv, i och med gåvan synliggörs de även och blir bekräftade som människor.

Livet på gatan är som sagt hårt och inte alltid en plats att trivas på. De flesta dagar är den andra lik, från tidig morgon till sen kväll sitter man på en noga utvald plats och ber förbipasserande, ibland ”vänner”, om en gåva. Studiedeltagarna i denna studie ser inte på sin vistelse som en långtidsmigration. Man har inte som mål att etablera sig i Sverige, man försöker bara överleva. Istället kan man prata om typ av cirkulär migration. De vanligaste är att man är här i några månader, för att sedan åka hem i ett par veckor. Sedan återvänder man igen, ofta till samma stad, samma plats och samma människor.

En ny arbetsdag nalkas för Maria. Människorna runt henne stressar fram till jobb och skola, några stannar till och säger hej, men de flesta skyndar förbi utan att titta på henne. Maria sitter stilla på sin plats utanför ICA. Hon sitter där hon gör för sina barns skull, för möjligheten att ge dem ett bättre liv. Jag vet nu att tiggeriet innebär möjlighet till försörjning och det innebär att hon kan förändra deras levnadsstandard till det bättre. Tiggeriet påverkar hennes välbefinnande positivt på många sätt, då det innebär en högre levnadsnivå, men priset är högt, då det även innebär såväl fysiskt som psykiskt lidande.

8. Förslag på vidare forskning

Det finns fortfarande mycket att lära när det kommer till de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri. För att komma åt problemet kommer det krävas mycket stöd och flera nödvändiga reformer i såväl Sverige som i hemländerna. I Sverige finns flera praktiska frågor som måste lösas, som boendefrågan, avhysningarna och effektivare åtgärder mot de hatbrott som riktas mot de socialt utsatta EU-medborgarna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri. Samarbetet mellan kommuner och frivilliga organisationer bör också vidareutvecklas. Ämnets aktualitet har inneburit att det skrivits och forskats allt mer om den aktuella forskningsgruppen senaste åren, men fortfarande är det ett relativt outforskat område och även efter den här uppsatsen behöver vi mer kunskap. I dagsläget är de främst de enskilda, frivilliga organisationer som bedriver professionellt arbete och kommer i kontakt med den studerade gruppen, och jag anser det nödvändigt att framtida studier lyfter fram deras uppfattningar, erfarenhet och kunskap kring fenomenet ytterligare. Ett annat viktigt bidrag till forskningen skulle vara att studera hälsoförhållandena kring de socialt utsatta EU-medborgarna, då deras tillgång till sjuk och hälsovård i Sverige är begränsad och idag är det ofta de frivilliga organisationerna som arbetar för deras hälsa. Av den aktuella studien har det framkommit stöd för att de som deltagit i studien mående påverkas såväl psykiskt som fysiskt av att behöva bedriva tiggeri på Sveriges gator, men det är något som behöver utforskas ytterligare och testas empiriskt. Vidare anser jag att det skulle vara intressant att belysa frågan ur ett genusperspektiv då det framkommit i denna studie att det i första hand är kvinnorna som försörjer sig genom att bedriva tiggeri.

Referenser

- Adriaenssens, S. & Hendrickx, J. (2011). Street-level Informal Economic Activities Estimating the Yield of Begging in Brussels. *Urban Studies*, vol. 48 (1), 23–40.
- Alvehus, J. (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: En handbok*. Stockholm: Liber AB.
- Alenius, K. (2012). 'Beggars, scammers, discriminated against by the whole of Europe: Romania's roma in finnish tabloids. *Romanian Journal for Baltic & Nordic studies*, vol. 4 (2), 87–109.
- Amnesty International (2018). Sverige – ett iskallt bemötande: mänskliga rättigheter i riskzonen för romer och andra "utsatta EU-medborgare". Hämtad 2019-01-05 från file:///Users/nisse/Downloads/Ett_iskallt_mottagande_rapportsammanfattning.pdf
- Anefur, M. (2015) i Hjalmarsson, Å & Martinez, D (red). *Hjälp oss!* Riga: Quick Clean Printing.
- Asplund, J. (1987). *Det sociala livets elementära former*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.
- Asplund, J. (1987a). *Om hälsningsceremonier mikromakt och asocial pratsamhet*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.
- Barker, V. (2017). Nordic vagabonds: The Roma and the logic of benevolent violence in the Swedish welfare state, *European Journal of Criminology*, 14 (1), 120-139.
- Beijer, U. (1999). *Tiggeri - ett nygammalt fenomen*. FoU- rapport 1999:29. Stockholm.
- Bragason, E. H (1997). Interviewing Through Interpreters. Newsletter 23, december 1997. *Psykologisk Institut, Århus Universitet*. Hämtad 2015-11-23 från http://psy.au.dk/fileadmin/site_files/filer_psykologi/dokumenter/CKM/NB23/EGIL.pdf
- Brentlin, R., & Israelson, A. (2014). *Vi kallar dem tiggare*. Stocksund: Hydra förlag AB.
- Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Carlsson, J., & Ekblad, S. (2014). Självupplevd psykisk och reproduktiv hälsa samt självupplevt vårdbehov bland kvinnliga EU-migranter - En kvalitativ studie på Crossroads och Bällsta boende i Stockholm. *Socialmedicinsk tidskrift*, 92 (4), 400–407

- Cladras, H. (2015). Människor i nöd. *Socialmedicinsk tidskrift*, 92 (3), 323 - 324.
- Cheal, D. (1988). *The gift economy*. London och New York: Routledge.
- Creswell, J.W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five traditions*. 2nd ed. London: Sage Publications.
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, Upplaga 2:1, Lund: Studentlitteratur AB.
- Djuve, A., Friberg, J.H., Tyldum, G., & Zhang, H. (2015). When poverty meets affluence. Migrants from Romania on the streets of the Scandinavian capitals. Oslo: Fafo
- Engebriqtsen, A. (2012). ”Tiggerbander og kriminelle bakmenn eller fattiga EU-borgere? – Myter og realiteter om utenlandske tiggere i Oslo”. Norsk institutt for forskning oppvekst, velferd och aldring. NOVA notat 2/2012.
- Engebriqtsen, A., Fraenkel, J. & Pop, D. (2014) Gateliv. Kartlegging av situasjonen til utenlandske personer som tigger. Oslo: Nova – Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Eriksson, K. (1993). *Hälsans idé*. Stockholm: Liber.
- Europeiska kommissionen (2018). Fri rörlighet för EU-medborgare. Hämtad 2018-11-17 från <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=457&langId=sv>
- EU-upplysningen, (2015). Schengen och fri rörlighet för personer. Hämtad 2015-12-21 från <http://www.eu-upplysningen.se/Om-EU/Vad-EU-gor/Schengen-och-fri-rorlighet-for-personer/>
- Gaga, F, P. (2015). *This money begged here is paid with blood - A qualitative study of the Romanian beggars' perceptions on their health status before and during begging, and their maintaining strategies in Uppsala, Sweden* (Masteruppsats). Uppsala: Department of Women's and Children's Health. Uppsala universitet. Tillgänglig: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:857977/FULLTEXT01.pdf>
- Goffman, E. (1967). *Interaction ritual*. New York: Pantheon Books.
- Graneheim, U H., & Lundman, B (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105–112.

- Haglund, B J A., Swärd, H. (2015). Den nya utsattheten- om EU-migranter och tiggeri. *Socialmedicinsk tidskrift*, 92 (3), 251 – 257.
- Hammarberg, T. (2015) Därför kommer de hit. *Socialmedicinsk tidskrift*, 92 (3), 260 – 266”.
- Hammarberg, T. (2017) ”Tiggarna” och vårt ansvar. Tankesmedjan Tiden, rapport 4 (2017) hämtad 2018-05-27 från https://tankesmedjantiden.se/wp-content/uploads/2017/04/Tiden_rapport_4_2017_Tiggarna_DIG-2.pdf
- Hansson, E. (2014). *Som att världen har kommit hit – Stockholmares upplevelser av tiggeri våren 2014* (Masteruppsats). Stockholm: Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet. Tillgänglig: <http://www.divaportal.org/smash/get/diva2:721768/FULLTEXT01.pdf>
- Hardin, Russel (1990). Incentives and beneficence. *Social Justice Research* vol. 4, (2) 87–104. DOI: 10.1007/BF01053240.
- Hjalmarsson, Å., & Martinez, D. (2015) i Hjalmarsson, Å & Martinez, D (red). *Hjälp oss!* Riga: Quick Clean Printing.
- Johansson, A. (2005). *Narrativ teori och metod*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Kennedy, C. & Fitzpatrick, S. (2001). *Begging, Rough Sleeping and Social Exclusion: Implications for Social Policy*. Urban Studies Routledge, vol. 38 (11), 2001–2016.
- Kommissionen mot antiziganism (2016). *Agera mot antiziganistiska hatbrott*. Stockholm: kommissionen mot antiziganism.
- Kvale, S. & Brinkmann S. (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Lacatus, T. (ed) (2015). *Studie om hatbrott och andra allvarliga kränkningar riktade mot utsatta romska EU-medborgare* (Kommissionen mot antiziganism). Stockholm: Kommissionen mot antiziganism.
- Lifvendahl, T. (2012). *Att ge*. Stockholm: Ekerlids Förlag
- Lundvall, M. (2014, 17 november). Ge pengar till tiggare är som att ge ett barn två kilo godis. Jnytt. Hämtad 2015-10-09 från <http://www.jnytt.se/ge-pengar-till-tiggare-ar-som-att-ge-ett-barn-tva-kilo-godis>

- Länsstyrelsen (2014). Utsatta EU-medborgare i Sverige: Lägesrapport ur ett människohandelsperspektiv. Stockholm: Länsstyrelsen.
- Markkanen, A. (2014). The Roma Women and Families of Romania on the Move - The Ethnography of Being an Outsider Hämtad 2016-01-13 från <http://familiesacross.blog.com/files/2014/11/Airi-Markkanen-ARTICLE-13.11.2014.pdf>
- Matras, Y. (2011). Roma Culture: An Introduction. Council of Europe. Hämtad 2016-01-06 från http://www.academia.edu/11604672/Matras_Yaron._2011._Roma_culture_An_introduction._Fact_Sheets_on_Roma._Council_of_Europe
- Mauss, M. (1972). *Gåvan*. Uppsala: Wikströms Tryckeri AB.
- McGarry, A. (2014). Roma as a political identity: Exploring representation of Roma i Europé. *Ethnicities*, 14(6), 756 -774.
- McIntosh, A., & Erskine, I. (2000). 'Money for nothing'?: Understanding Giving to Beggars. *Sociological Research Online*, vol. 5, (1)
- Muños, C. P & Potter J. D (2014). 'Street-level charity: Beggars, donors, and welfare policies', *Journal of Theoretical Politics*, vol. 26, (1), 158-174
- Mäkinen, V. (2013) Are there fundamental rights for Roma beggars in Europe? *Political Theology*, vol. 14, (2) , 201-218.
- NE (2018). Arbete. Hämtad 2018-06-27 från <https://www-ne-se.esh.idm.oclc.org/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/arbete>
- Nilsson, E. & Marsk Rivers, K (2010). Underlag till policy om migrationsfrågor inom svenskt utvecklingsamarbete (SIDA).
- Pantea, MC. (2013). Social ties at work: Roma Migrants and the community dynamics. *Ethnic and Racial Studies*, 36 (11), 1726 – 1744.
- Polismyndigheten (2015). *Nationell lägesbild: Brottslighet med koppling till tiggeri och utsatta EU-medborgare i Sverige*. Stockholm: Polismyndigheten.

- Rakodi, C. (2002). "A Livelihood Approach – Conceptual Issues and Definitions" in Rakodi, C & Lloyd, T (2002). *Urban Livelihoods: A People-Centered Approach to Reducing Poverty*. London: Earthscan.
- Regeringskansliet (2016). SOU 2016:6. Framtid sökes – slutredovisning från den nationella samordnaren för utsatta EU-medborgare. Stockholm: Socialdepartementet.
- Regeringskansliet (2018). FN:s konventioner om Mänskliga rättigheter, *Internationell konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter*. Stockholm: Kulturdepartementet
- Roman R. B. (2014). Trans-national migration and the issue of 'ethnic' solidarity: Finnish Roma elite and Eastern European Roma migrants in Finland. *Ethnicities*, Vol. 14(6) 793–810
- Schwartz, B. (1967). The Social Psychology of the Gift. *American Journal of Sociology*, 73(1), 1–11
- Socialstyrelsen (2013). Hemlöshet bland utrikesfödda personer utan permanent uppehållstillstånd i Sverige. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Staples, J. (2007). "Begging questions: Leprosy and alms collection in Mumbai" i Staples, J. (2007). *Livelihoods at the Margins: Surviving the City*. Walnut Creek: Left Coast Press.
- Starrin, B (2013). "Stigma, skam och fattigdom" i Karlsson, LB., Kuusela, K., Rantakeisu, U., Svedberg, L. & Wollter, F. (red.), *Utsatthet, marginalisering och utanförskap*. Lund: Studentlitteratur
- Swanson, K. (2010). *Begging as a Path to Progress: Indigenous Women and Children and the Struggle for Ecuador's Urban Spaces*. University of Georgia Press.
- Swärd, H. (1999). Att forska om utsatta. *Socialmedicinsk tidskrift*, 92 (2), 173 – 183
- Swärd, H. (2008). *Hemlöshet*. Lund: Studentlitteratur.
- Swärd, H. (2015). EU-medborgarna, tiggeriet och den synliga nöden – en kunskapsöversikt. *Socialmedicinsk tidskrift*, 92 (3), 268–283
- SVT (2018, 14 juni) hämtad 2018-06-19 från <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/sormland/svt-liverapporterar-idag-kommer-tiggeribeslut>

- Stadsmissionen (2015). Värt att veta om tiggeri. Hämtad 2016-01-03 från <http://www.stadsmissionen.se/Socialverksamhet/Nyhetsarkiv-Social-verksamhet/Vart-att-veta-om-tiggeri/>
- Orem, D. (2001). *Nursing Concept of Practice* (6th ed). USA: Mosby.
- Vetenskapsrådet, (2002). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Stockholm: Vetenskapsrådet. Hämtad 2018-06-18 från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Wallengren, S & Mellgren, C (2017). *Gatans tysta offer – en studie av socialt utsatta EU-medborgares utsatthet för brott, hatbrott och annan kränkande behandling i det offentliga rummet*. FoU- rapport 2017:4. Malmö.
- Westin, C. (2015). Den nationella minoriteten romer (179 – 193) i Mehrdad Darvishpour & Charles Westin (red) *Migration och etnicitet- perspektiv på ett mångkulturellt Sverige*
- Zelano, K. (2016). ”Ställd inför tiggeriet: svensk samhällsopinion 2015” i Ohlsson, J., Oscarsson, H. & Solevid, M. (red) *Ekvilibrium*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Åberg, M. (2015). Tiggande EU – migranter – ett ansvar för Sverige, hemländerna och Europa. *Socialmedicinsk tidskrift*, 92 (3), 296–302
- Åkerström, M. (2011). *Känsliga gåvor – Mutblickens sociala förvecklingar*. Malmö: Liber AB
- Örestig, J., Bäckström, H., Persson, E. (2016). EU-migrantdebatten som ideologi. Rättigheter, skyldigheter och ansvaret i den kapitalistiska välfärdsstaten. Hämtad 2018-06-18 från <http://fronesis.nu/wp-content/uploads/2016/02/FR05219.pdf>

Bilaga

Exempel på intervjuschema som användes för intervjuerna med de socialt utsatta EU-medborgarna i denna studie.

Inledning

- Introducerar mig själv och min forskning.
- Frågar om jag får ställa lite frågor kring hens situation och informerar om anonymitet.
- Frågar om lov att spela in intervjun och informerar att vi kan avsluta intervjun närsomhelst på dennes begäran.

Intervjufrågor

- 1.) Kan du berätta lite om dig själv och din bakgrund? (Uppväxt, familjesituation, boende, jobb, skola etc.).
- 2.) Kan du berätta lite om vad du gjorde/ hur du försörjde dig innan du kom till Sverige?
- 3.) Varför kom du till Sverige?
 - Hur hörde du talas om Sverige (som ett land att tigga i)?
 - När och hur kom du till Sverige?
 - Kan du berätta lite om ditt liv i Sverige?
 - Kan du berätta lite om ditt liv i ditt hemland?
- 4.) Hur skulle du beskriva tiggeriet?
 - Kan du berätta hur en vanlig dag ser ut?
 - Varför tigger du?
 - Vad känner du när du tigger?
 - Känner du dig någonsin rädd eller utsatt?
 - Hur ser du på framtiden?

5.) Kan du berätta lite om de människorna i Stockholm som du möter när du tigger?

- Hur brukar människorna som går förbi dig agera?
- Vad brukar folk säga/göra?
- Kan du beskriva den ”typiska” givaren, respektive den typiska icke-givaren?
- Vad tror du människor här tänker om tiggeriet?

6.) Kan du beskriva en situation när du får en peng/ gåva från en förbipasserande?

- Vad brukar människor ge er?
- Kan du beskriva hur det känns när du får en gåva?
- Kan du beskriva hur det känns när någon går förbi utan att ge?
- Vad händer om de inte ger dig?
- Vad gör du med de pengar/ gåvor som du får?
- Hur mycket brukar du få ihop på en dag?

7.) Om du jämför din livssituation i Sverige med den du har i ditt hemland, vad skulle du säga är den störta skillnaden?

8.) Är det något mer du vill tillägga eller berätta för mig innan vi avslutar intervjun?